

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ ΜΑΡΙΑ
Α.Μ 176

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
ΜΑΡΑΓΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΓΑΓΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΗΣ
ΜΥΛΩΝΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΡΕΘΥΜΝΟ 2013

Στον Γιώργο μας, που ταξίδεψε...

για την Πολιτεία των Αγγέλων

και

στους Ήλιους της Ζωής μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΛΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΚΥΡΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ	81
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το όνομα «Ισλάμ» αναφέρεται παγκόσμια σαν μία έννοια. Δεν αναφέρεται σε έθνος ανθρώπων, ούτε ιδιαίτερα σε κάποιο πρόσωπο, όπως ο Χριστιανισμός ή ο Βουδισμός. Το Ισλάμ δεν υπήρξε όνομα που το επέλεξαν ανθρώπινες υπάρξεις. Ήταν επιλογή του Ίδιου του Θεού.

Η αραβική λέξη «Ισλάμ» στην κυριολεξία της σημαίνει «υποταγή» ή "παράδοση στην ειρήνη". Το Ισλάμ σαν θρησκευτική πίστη σημαίνει ολοκληρωτική υποταγή στη βούληση του Θεού. Ένας Μουσουλμάνος, "Μουσλίμ", είναι συνεπώς, ένας ο οποίος έχει παραδοθεί ή έχει υποταχθεί στην επιθυμία και καθοδήγηση του Θεού και έτσι κατορθώνεται η ειρήνη στη σκέψη και στην ψυχή.

Σαν τρόπος ζωής το Ισλάμ δημιούργησε ένα περιεκτικό πλαίσιο κανόνων για να καθοδηγήσει την ανθρωπότητα στη σωστή και ηθική συμπεριφορά λαμβάνοντας υπόψη ένα συνεχώς διαφοροποιούμενο και εξελισσόμενο κοινωνικό σκηνικό.

Ο Ισλαμικός Νόμος Σαρία αποτελείται από κανόνες που αποκαλύφθηκαν από τον Δημιουργό στο Ιερό Κοράνι και τη Sunnah (πρακτική και παραδόσεις του Προφήτη Μωάμεθ(bruh) και έχουν ερμηνευτεί από ειδήμονες Μουσουλμάνους στο πέρασμα του χρόνου. Αυτοί οι κανόνες περιγράφουν με λεπτομέρεια τι είναι καλό (halal) και επιτρέπεται και τι είναι βέβηλο ((haram) και απαγορεύεται, αναφορικά με την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Η Ισλαμική χρηματοδότηση η οποία στοχεύει στην καθοδήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε σχέση με την επιχειρηματική δραστηριότητα είναι αναπόσπαστο κομμάτι των κανόνων της Σαρία.

Η ισλαμική οικονομία έχει ορισμένα μοναδικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα συγκρινόμενη με τα συμβατικά οικονομικά συστήματα. Για παράδειγμα θεωρεί την ατομική ιδιοκτησία σαν δικαίωμα το οποίο πρέπει να περιφρουρείται και να διαφυλάσσεται με την προϋπόθεση όμως ότι έχει ληφθεί μέριμνα για τα αδύναμα μέλη της κοινωνίας και τους έχει δοθεί τμήμα από τον προσωπικό πλούτο(zakat). Επίσης στις οικονομικές συναλλαγές δεν πρέπει να υπάρχουν στοιχεία αβεβαιότητας ή υπερβολικού ρίσκου.

Επιπλέον δεν επιτρέπεται η χρέωση τόκου στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Όλες οι μορφές συνεργασίας προτιμώνται από τις ανταγωνιστικές μορφές καθώς έχει γίνει κατανοητό στις Μουσουλμανικές κοινωνίες ότι το ατομικό συμφέρον εξυπηρετείται καλύτερα μέσα από την κοινωνική δικτύωση.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της Ισλαμικής Τραπεζικής, το ιδεολογικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία της, τα σύγχρονα χρηματοοικονομικά εργαλεία, και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο νέος αυτός θεσμός τις πρώτες δεκαετίες ύπαρξής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Ισλαμική διδασκαλία βασίζεται στη σχέση του ανθρώπου με το Θεό, καθοδηγεί τις σχέσεις του κάθε ανθρώπου με τους άλλους, και με το περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η ανθρώπινη ευδαιμονία στη ζωή πάνω στη γη καθώς επίσης και η επιτυχία στη μετά θάνατον ζωή. Αυτή η κατήχηση περιλαμβάνει ηθική διδασκαλία καθώς επίσης και κανόνες. Τα άτομα με τους ηθικούς τους προσανατολισμούς τους καθώς επίσης και το κράτος με τη δύναμή του να επιτηρεί και να εξαναγκάζει, διαμορφώνουν την κοινωνία.

Tawheed είναι μία σχέση με τον Ένα και Μοναδικό που αποκλείει μία παρόμοια σχέση με οποιονδήποτε άλλο. Είναι η αφοσίωση του ανθρώπου στον Αλλάχ (swt) ο οποίος θεωρείται η μοναδική πηγή αξίας. Προβλέπει μία συγκεκριμένη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, που είναι η δημιουργία του Αλλάχ(swt), έτσι ώστε να την θεωρεί ως συνέταιρο στη ζωή, ως βούληση του Αλλάχ(swt). Η συνείδηση που δημιουργεί το Tawheed δίνει στους ανθρώπους μία αίσθηση ισότητας. Όλα τα ανθρώπινα όντα είναι εξίσου ελεύθερα και ανεξάρτητα το ένα από το άλλο όσον αφορά την κρίση τους από τον Αλλάχ(swt). Για να περάσουν από την θεϊκά καθοδηγούμενη δοκιμή, η οποία είναι η ζωή, όλοι οι άνθρωποι χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν τις θεϊκά δοσμένες ικανότητες της παρατήρησης, της ανάλυσης, της λογικής και της κριτικής.

Οι παρακάτω στίχοι από το Κοράνι μεταφέρουν αυτά τα μηνύματα σχετικά με την αξιοπρέπεια και την ισότητα των ανθρώπινων όντων, σχετικά με τη ζωή που είναι μία δοκιμή και σχετικά με την ανάγκη να σκεφτόμαστε, να παρατηρούμε και να γνωρίζουμε την προσωπική ευθύνη του καθενός από εμάς.

«Πραγματικά έχουμε τιμήσει τα παιδιά του Αδάμ. Τα μεταφέραμε στη γη και στη θάλασσα, και τα εφοδιάσαμε με καλά πράγματα για αυτά, και τα προτιμήσαμε ανάμεσα σε πολλά άλλα δημιουργήματά μας με έναν ιδιαίτερο προβιβασμό»

«Ευλογημένος είναι Αυτός που τα χέρια βρίσκεται η Κυριαρχία, και μπορεί να κάνει όλα τα πράγματα. Ο οποίος έχει δημιουργήσει τη ζωή και το θάνατο και μπορεί να σας δοκιμάσει για να δει ποιος από εσάς είναι καλύτερος στη συμπεριφορά και Αυτός είναι ο Ισχυρός, ο Φιλεύσπλαχνος.»

«Αυτός είναι ο οποίος σας έχει τοποθετήσει ως αντιβασιλείς της γης και έχει εξυψώσει κάποιους από εσάς πάνω από τους άλλους στην κατάταξη, ο οποίος μπορεί να σας δοκιμάσει (με την δοκιμασία του) την οποία σας έχει αναθέσει. Ιδού! Ο Κύριος σας είναι γρήγορος στην τιμωρία, και Ιδού! Αυτός είναι Επεικής και Φιλεύσπλαχνος.»

«Δεν έχουν κάτσει να αναλογιστούν για τους εαυτούς τους; Ο Αλλάχ δεν δημιούργησε τα ουράνια και τη γη, και αυτό που είναι ανάμεσά τους, ασφαλισμένο με την αλήθεια και ένα προκαθορισμένο τέλος; Αλλά πολλοί από το ανθρώπινο είδος είναι άπιστοι στη συνάντησή τους με τον Κύριο.»

«Και καθένας από αυτούς θα έρθει σε Αυτόν τη Μέρα της Ανάστασης, μόνος.»

«Να πιστεύετε στον Αλλάχ και τον Αγγελιαφόρο Του, και να αναλογίζεστε για ποιο λόγο σας έκανε εσάς διαχειριστές και όσοι από εσάς πιστεύετε και σκέφτεστε (σωστά), θα ανταμειφθείτε καλά.»

Η Ισλαμική διδασκαλία επιθυμεί να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον στο οποίο τα ανθρώπινα όντα είναι ελεύθερα να επιλέξουν, έχοντας πληροφορηθεί για το σωστό και το λάθος, το καλό και το κακό... Αυτοί που διαλέγουν το σωστό μονοπάτι καθοδηγούνται μετά να προχωρήσουν παραπέρα. Αυτοί που αποτυγχάνουν έχουν χρόνο να μάθουν και να αλλάξουν.

Η Κοσμοθεωρία του Ισλάμ υπαγορεύει ότι η ατομική συμπεριφορά στηρίζεται σε τρία θεμελιώδη αξιώματα α) στην πίστη στην Ενότητα και την Μοναδικότητα του Δημιουργού β) στην πίστη στους Προφήτες γ) στην πίστη ότι όλες οι ενέργειες των ανθρώπων επιστρέφουν στον Δημιουργό και την λογοδοσία και την τελική κρίση.

Η πρώτη και η πιο σημαντική αξία είναι η Μοναδικότητα και η Ενότητα με τον Δημιουργό γεγονός που οδηγεί στην Ενότητα του Δημιουργού με την Δημιουργία Του. Αυτό το αξίωμα στηρίζεται στην πίστη ότι όλη η πλάση έχει έναν Μοναδικό Παντογνώστη και Πανταχού Παρών Δημιουργό, τον Αλλάχ(swt), ο οποίος τοποθέτησε τους ανθρώπους πάνω στη γη με σκοπό την ευδαιμονία και την πνευματική τελειοποίηση τους,

καθώς η ζωή του ανθρώπου συνεχίζεται και πέρα από τα όρια της υλικής της διάστασης.

Ολόκληρη η Δημιουργία αποτελεί μια ενότητα σύμφωνα με αυτό το αξίωμα και παρόλη την φαινομενική πολυπλοκότητα και διαφορετικότητα των ανθρώπων στην Αρχή της Δημιουργίας υπήρξαν όλοι σαν Ένα και σαν Ένα θα επιστρέψουν στον Αλλάχ(swt).

Το Ιερό Κοράνι προτρέπει τους πιστούς να αναλαμβάνουν συλλογική δράση , να εργάζονται σκληρά για να δημιουργούν κοινωνίες με στενούς δεσμούς και να μάχονται ενάντια στα στοιχεία που επιθυμούν την διάλυση της ενότητας της κοινωνίας. Η Ισλαμική διδασκαλία απευθύνεται στον άνθρωπο τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και στην κοινωνική διάστασή του, ο οποίος στο τέλος θα κριθεί και σαν άτομο με ξεχωριστή προσωπικότητα (με βάση τις αρετές και τις αμαρτίες του) και σαν μέλος της κοινωνίας.

Το δεύτερο θεμελιώδες αξίωμα στηρίζεται στην πίστη ότι ο Δημιουργός έχει επιλέξει πρόσωπα σαν Αγγελιοφόρους των μηνυμάτων του. Κάθε Αγγελιοφόρος και Προφήτης είναι επιφορτισμένος με το καθήκον να επιβεβαιώνει τα μηνύματα του Δημιουργού και να τα εφαρμόζει και να τα προσαρμόζει στις ανάγκες των ανθρώπων καθώς αυτοί εξελίσσονται πνευματικά και καθώς οι εποχές αλλάζουν. Το τελευταίο και τέλειο μήνυμα του Δημιουργού για τους ανθρώπους δόθηκε στον Προφήτη Μωάμεθ(bruh)

Το τελευταίο αξίωμα στηρίζεται στην πίστη ότι σε κάποια δεδομένη στιγμή κάθε άνθρωπος θα κληθεί από τον Αλλάχ(swt) για να κριθεί σύμφωνα με τις πράξεις του και για να συνεχίζει τη ζωή του πέρα από τη γη.

Με βάση τις παραπάνω θεμελιώδεις αξίες το Ισλάμ στοχεύει στην δημιουργία μιας ιδανικής κοινωνίας που αποτελείται από πιστούς οι οποίοι είναι αφοσιωμένοι στη εφαρμογή των νόμων του Δημιουργού.

Το κάθε άτομο ξεχωριστά έχει επίγνωση της μοναδικότητάς του άλλα έχει επίσης συνειδητοποιήσει ότι το ατομικό συμφέρον εξυπηρετείται καλύτερα όταν αντιμετωπίζει κανείς τους συνανθρώπους του σαν τον εαυτό του.

Η δημιουργία μιας ηθικής και δίκαιης κοινωνίας είναι κεντρικός στόχος της Ισλαμικής Διδασκαλίας. Στην πράξη η δικαιοσύνη επιτυγχάνεται όταν τα άτομα δρουν σύμφωνα με το Νόμο ο οποίος περιέχει τόσο κανόνες που ορίζουν την έννοια της δικαιοσύνης όσο και διαδικασίες για να επιτυγχάνεται η δικαιοσύνη στην κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η διαμόρφωση της ηθικής συμπεριφοράς των ανθρώπων και η προώθηση αρετών όπως η ελευθερία , η ισοδυναμία , η μετριοπάθεια που θεωρούνται σημαντικές από το Νόμο.

Μια ισχυρή ιδεολογία κοινώς αποδεκτή επιτυγχάνει μεγάλο βαθμό συμμόρφωσης με τους κανόνες και μαζί με την τεχνολογία καθορίζουν την επίδοση και την αποτελεσματικότητα ενός οικονομικού συστήματος. Όσο ισχυρότερη είναι η ιδεολογία τόσο μικρότερη είναι η απόκλιση από τους αντικειμενικούς στόχους των κανόνων δηλαδή δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα σε εκείνο που ο νόμος αναμένει να κάνουν τα άτομα και σε αυτό που πραγματικά πράττουν.

SHARI'AH (ΣΑΡΙΑ) Ο ΝΟΜΟΣ

Το Ισλάμ θεωρεί ότι ο άνθρωπος έχει την δυνατότητα να γίνει ένα τέλειον αλλά έχει την τάση να λησμονεί τις δυνατότητες που του έχουν δοθεί και παραμένει στο κατώτερο επίπεδο όπου αντιλαμβάνεται μόνο όσα του επιτρέπουν οι αισθήσεις του. Παρόλα αυτά οι άνθρωποι συνεχώς αναζητούν τρόπο να βρουν τον αληθινό τους εαυτό, τον προορισμό τους και να απομακρύνουν τα εμπόδια που υπάρχουν για να φτάσουν στην ολοκλήρωση.

Προκειμένου να ρυθμιστεί η ανθρώπινη συμπεριφορά ο Δημιουργός, παρείχε στους ανθρώπους ένα βασικό πλαίσιο κανόνων και παραινήσεων οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τον σκληρό πυρήνα της Θεϊκής Θέλησης και ρυθμίζουν τόσο την ιδιωτική όσο και την κοινωνική ζωή των Μουσουλμάνων.

Το πλαίσιο αυτών των κανόνων ονομάζεται Σαρία που ετυμολογικά προέρχεται από τη λέξη δρόμος που οδηγεί σε αρμονία πάνω στη γη και σε ευδαιμονία στην μετά θάνατον ζωή. Με βάση την αξιωματική αρχή της Ενότητας το Ισλάμ επιδιώκει να ενώσει όλες τις ανθρώπινες ανάγκες και τις διαφορετικές απόψεις διαμέσου της Σαρία. Η ζωή στο Ισλάμ θεωρείται σαν ΜΙΑ και αδιαίρετη, οπότε οι κανόνες της Σαρία έχουν εφαρμογή στην κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική ζωή με απώτερο στόχο να πείσουν, να καθορίζουν και να ρυθμίσουν ολόκληρη τη ζωή.

Με την ελεύθερη επιλογή της υπακοής σε αυτούς τους κανόνες το άτομο ενώνεται με την κοινωνία και προάγεται σε ένα υψηλότερο επίπεδο πνευματικότητας και συνειδητότητας. Οι παραβιάσεις του Νόμου έχουν σαν αποτέλεσμα δυσμενείς συνέπειες για το άτομο και την κοινωνία .

Οι κανόνες της Σαρία βασίζονται στο Κοράνι και την ερμηνεία του από τον Προφήτη Μωάμεθ(bruh) και εξελίσσονται στο χρόνο μέσω αυστηρής διαδικασίας ερμηνείας και έρευνας των ειδικών πάνω στο Νόμο ώστε να ανταποκρίνονται σε νέες καταστάσεις. Καθώς η Μουσουλμανική κοινότητα προοδεύει η Σαρία εξελίσσεται με την μέθοδο της αναλογικής σκέψης η οποία παράγει κανόνες βασισμένη στην αναλογία των νέων προβλημάτων με εκείνα του παρελθόντος. Έτσι χαρακτηρίζεται από μεγάλη ευελιξία όσον αφορά την διαχείριση διαφορετικών καταστάσεων , εθίμων, κοινωνιών προσφέροντας μια ευρεία γκάμα λύσεων και διαδικασιών ανάλογα με την περίπτωση.

Η προσωπική όσο και η κοινωνική ζωή των Μουσουλμάνων υπακούει σε διαφορετικά είδη κανόνων . Η πρώτη ομάδα αφορά τη στενή σχέση ανάμεσα στους ανθρώπους και το Δημιουργό και περιλαμβάνει όλα τα ζητήματα σχετικά με την Πίστη . Η Δεύτερη ομάδα αφορά την μετατροπή της Πίστης σε πράξη μέσω συγκεκριμένων διαδικασιών, που είναι οι κανόνες της Σαρία. Η Τρίτη ομάδα αφορά την καθημερινή συμπεριφορά και τα έθιμα σύμφωνα με τα οποία λειτουργεί μια Μουσουλμανική κοινωνία. Οι κανόνες της Σαρία διαιρούνται στους ibadat (λατρεία, προσευχή) και τους νόμους σχετικά με το muamalat (συναλλαγές, κοσμικές υποθέσεις).

Μια σημαντική υποδιαίρεση των κανόνων muamalat ρυθμίζουν τις οικονομικές δραστηριότητες και θέτουν τις βάσεις λειτουργίας για το οικονομικό και το τραπεζικό σύστημα.

Η μέθοδος ijtiḥad με την οποία παράγονται κανόνες από τους ειδικούς για να επιλυθούν σύγχρονα προβλήματα, τα οποία δεν βασίζονται επακριβώς σε παρόμοια γεγονότα του παρελθόντος είναι ουσιαστικής σημασίας. Βασίζεται σε ομοφωνία των ειδικών, στην λογική αιτιότητα, στο κοινό συμφέρον, και στα έθιμα. Με το πέρασμα του χρόνου διάφορες μέθοδοι εξάσκησης του ijtiḥad αναπτύχθηκαν ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες και την συγκεκριμένη σχολή σκέψης που ήταν επικρατέστερη εκείνη την εποχή.

Η Σαρία σαν θεϊκός νόμος φυσικά και δεν μπορεί να αλλοιωθεί. Πολλές φορές όμως είναι δυνατόν να υπάρξουν διαφορετικές ή φαινομενικά διαφορετικές ερμηνείες για παρόμοια θέματα ανάλογα με την σχολή σκέψης που ακολουθεί ο κάθε ειδικός.

ΣΧΟΛΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Οι κύριες σχολές σκέψεις στο Ισλάμ είναι οι παρακάτω:

ΣΟΥΝΙΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

A. Σχολή Hanafi

Θεωρείται η πιο φιλελεύθερη στην ερμηνεία του Κορανίου και λαμβάνει υπόψη της την ποικιλότητα των πολιτισμών και των εκάστοτε συνθηκών.

B. Σχολή Hanbali

Είναι η πιο προσηλωμένη στο γράμμα του Νόμου ερμηνεύοντας το κάθε κείμενο σύμφωνα με αυτά που γράφει και μόνο.

Γ. Σχολή Maliki

Η Σχολή αυτή ακολουθεί την πρακτική των ανθρώπων της Μεδίνας που όπως πιστεύεται από την Σχολή βρισκόταν πιο κοντά στον τρόπο ζωής του Προφήτη Μωαμέθ (bruh).

Δ. Σχολή Shafi

Η Σχολή αυτή δίνει προτεραιότητα σε οποιαδήποτε ευρέως αποδεκτή ρήση του Προφήτη Μωάμεθ(bruh) στηριζόμενη στην αναλογία και τη συσσωρευμένη πρακτική των κοινοτήτων. Η αυθεντία των συντρόφων του Προφήτη δεν είναι αποδεκτή αφού θεωρείται ότι είχαν το δικαίωμα δικής τους άποψης όπως έχουν όλοι οι άνθρωποι.

ΣΙΙΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

Εκτός των παραπάνω υπάρχουν ακόμη και δύο μειονοτικές σχολές Σιιτικής νομολογίας η σχολή Itha Ashari και η σχολή Ismaili.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Αν θεωρήσουμε το οικονομικό σύστημα σαν το σύνολο των θεσμών που ασχολείται με την παραγωγή, την ανταλλαγή, την διανομή και την αναδιανομή του πλούτου, το Ισλάμ προτείνει ένα διαφορετικό από το Δυτικό, οικονομικό σύστημα. Η απαγόρευση του τόκου άλλαξε το πεδίο του κλασσικού χρηματοδοτικού συστήματος. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα χρέη που προέρχονται σε μια εκ των προτέρων απόδοση του κεφαλαίου *απαγορεύονται* ενώ ενθαρρύνονται άλλες μορφές χρηματοδότησης όπως είναι το risk-sharing.

Παρακάτω αναφέρονται αναλυτικά οι βασικές αρχές της ισλαμικής χρηματοδότησης.

Απαγόρευση τόκου

Η απαγόρευση του τόκου αποτελεί το κεντρικό δόγμα.

Οι παρακάτω στίχοι από το Κοράνι αναφέρονται στην απαγόρευση του τόκου. Πρώτα απ' όλα, αναφέρουμε τους έξι στίχους στο δεύτερο κεφάλαιο, al-Bagarah:

*Αυτοί που αποδέχονται **την τοκογλυφία** δεν μπορούν να σωθούν καθώς αυτοί υποκλίνονται στο διάβολο με ένα άγγιγμά του. Αυτό συμβαίνει γιατί λένε: το εμπόριο είναι ακριβώς όπως η τοκογλυφία. Αλλάχ επιτρέπει το εμπόριο και απαγορεύει την τοκογλυφία.*

Αυτός στον οποίο έχει δοθεί μία νουθεσία από τον Κύριο του και (αυτός) αποφεύγει (να υπακούσει σε αυτό), θα τα κρατήσει (τα κέρδη) από το παρελθόν, και το συμβάν (πλέον) έχει να κάνει με τον Αλλάχ. Όσο και για αυτόν που επιστρέφει (στην τοκογλυφία)... Ο Αλλάχ απαγόρευσε την τοκογλυφία και έκανε την ελεημοσύνη να καρποφορήσει. Ο Αλλάχ δεν αγαπάει τους ασεβείς και τους ενόχους. Ιδού! Αυτοί που πιστεύουν και κάνουν καλά πράγματα και προσκυνάνε και φροντίζουν τους φτωχούς, η ανταμοιβή τους θα είναι μαζί με τον Κύριο τους και δεν θα νιώσουν ποτέ φόβο ούτε θα θρηνήσουν. Ω εσείς που πιστεύετε!

Τηρήστε το χρέος σας στον Αλλάχ και παρατήστε ότι έχει απομείνει (εξαιτίας σας) από την τοκογλυφία, εάν είστε (πραγματικοί) πιστοί. Και εάν δεν το κάνετε τότε να είστε προετοιμασμένοι για πόλεμο (εναντίον σας) από τον Αλλάχ και τον αγγελιαφόρο Του. Και εάν μετανοήσετε, τότε θα αποκτήσετε ξανά το κεφάλαιό σας (χωρίς τόκο). Μην κάνετε κακό και δεν θα πάθετε κακό. Και εάν ο οφειλέτης βρίσκεται σε δυσχερή κατάσταση, τότε (να επιτρέψετε) να υπάρξει αναβολή μέχρι (τη στιγμή) που θα μπορεί· και εάν μετριάσετε το χρέος

Ακολουθεί ένας στίχος από το τρίτο κεφάλαιο, Aal e Imran. Αυτός ο στίχος τονίζει την τάση του riba να πολλαπλασιάζεται, αυξάνοντας έτσι και τις κακές επιδράσεις του.

Ω εσείς που πιστεύετε! Μην κάνετε τοκογλυφία, μην διπλασιάζετε και τετραπλασιάζετε (το ποσό που δανείσατε). Τηρήστε το χρέος σας στον Αλλάχ και ίσως επιτύχετε (3:130).

Αυτός ακολουθείται από ένα στίχο στο τέταρτο κεφάλαιο, al Nisa.

Εξαιτίας των παραπτώματων των Εβραίων Εμείς απαγορεύουμε σε αυτούς καλά πράγματα τα οποία έγιναν (πριν) νόμιμα σε αυτούς, και επειδή απομάκρυναν πολλά πράγματα από το δρόμο του Αλλάχ.

Και επειδή έκαναν τοκογλυφία όταν τους είχε απαγορευτεί, και επειδή έπαιρναν τον πλούτο των ανθρώπων με λάθος προφάσεις. Έχουμε προετοιμαστεί για αυτούς που δεν πιστεύουν ότι θα έχουν μία επώδυνη μοίρα (4:160-161).

Τελευταίο στη σειρά έχουμε το στίχο στο κεφάλαιο 30 al-Rum:

Αυτό το οποίο δίνεται για τοκογλυφία προκειμένου να αυξήσει την περιουσία (άλλων) ανθρώπων δεν έχει καμία σημασία για τον Αλλάχ αλλά αυτό που δίνεται για φιλανθρωπία, αναζητώντας την υποστήριξη του Αλλάχ, έχει μεγάλη σημασία (30:39).

Αυτός ο στίχος δηλώνει ότι η αύξηση του πλούτου που γίνεται μέσω της πρόσληψης του riba από ανθρώπους στους οποίους δόθηκε, δεν είναι ευλογημένη από τον Αλλάχ (swt).

Σύμφωνα με την Σαρία ο όρος τόκος αναφέρεται σαν το υπερβάλλον που πρέπει να πληρωθεί από τον δανειζόμενο στον δανειστή (μαζί με το κεφάλαιο) σαν όρος ενός δανείου ή σαν επιμήκυνση της διάρκειας ενός δανείου. Η απαγόρευση του τόκου βασίζεται στις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισοδυναμίας. Το Ισλάμ ενθαρρύνει τα κέρδη αλλά απαγορεύει την επιβολή τόκου γιατί τα κέρδη προσδιορίζονται εκ των υστέρων και συμβολίζουν επιτυχημένη επιχειρηματική δραστηριότητα και παραγωγή επιπρόσθετου πλούτου. Αντίθετα το επιτόκιο προσδιορίζεται εκ των προτέρων και είναι ένα δεδουλευμένο κόστος ανεξάρτητα από το

αποτέλεσμα της επιχείρησης η οποία πιθανόν να μην παράγει επιπρόσθετο πλούτο σε περίπτωση που έχει ζημιές.

Η κοινωνική δικαιοσύνη υπαγορεύει ότι δανειζόμενοι και δανειστές μοιράζονται τόσο τα κέρδη όσο και τις ζημιές με έναν ισοδύναμο τρόπο έτσι ώστε η διαδικασία παραγωγής πλούτου και η συσσώρευση και διανομή του να είναι δίκαιη και να αντιπροσωπεύει την πραγματική παραγωγικότητα.

RISK SHARING

Η εναλλακτική πρόταση χρηματοδότησης που προτείνει το Ισλάμ είναι το risk sharing το οποίο βασίζεται στην έννοια της ευθύνης. Η νομιμοποίηση του λέγεται ότι προέρχεται από τα λόγια του Προφήτη Μωάμεθ(bruh) *τα κέρδη πάνε μαζί με την ευθύνη* και η Σαρία κάνει διάκριση μεταξύ των νόμιμων κερδών και των άλλων μορφών κερδών αναφέροντας ότι δικαίωμα στα κέρδη υπάρχει μόνο όταν υπάρχει επίσης και ευθύνη για τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο ή της ζημιές. Στο Ισλάμ τα χρηματοδοτικά συμβόλαια για το εμπόριο και την παραγωγή βασίζονται στην μέθοδο profit and loss sharing για την αμοιβή τόσο της επιχειρηματικής προσπάθειας και της παροχής κεφαλαίου.

Ο δανειστής ο οποίος προκαταβάλει κεφάλαιο για το εμπόριο ή την παραγωγική διαδικασία μπορεί με αυτό το συμβόλαιο να λαμβάνει ένα μερίδιο από τα κέρδη. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται συμμετοχος στο εταιρικό κεφάλαιο και μοιράζεται έτσι τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Σαν κάτοχος του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης είναι υπεύθυνος και για τα χρέη της μέχρι του ποσού της επένδυσής του και λαμβάνει αποδόσεις μονάχα όταν η επιχείρηση σημειώνει κέρδη.

Ο πιστωτής (Δυτικό σύστημα) από την άλλη μεριά δανείζει χρήματα χωρίς να έχει το ρίσκο της ιδιοκτησίας και διαχείρισης των αγαθών και

απαιτεί επιτόκιο ανεξάρτητα αν το αποτέλεσμα της επιχείρησης είναι θετικό ή αρνητικό. Το ρίσκο του πιστωτή είναι μοναχά η αφερεγγυότητα του δανειζόμενου και όχι η επιτυχία ή η αποτυχία του επιχειρηματικού σχεδίου.

Η εφαρμογή του κανόνα συμμετοχής στα κέρδη/ζημιές υποδηλώνει ένα έντονο ενδιαφέρον από το την Ισλαμική Τράπεζα (αφορά περιπτώσεις χορηγήσεων δανείων) όσον αφορά την πορεία της φυσικής επένδυσης την οποία έχει χρηματοδοτήσει.

Φυσικά και οι συμβατικές τράπεζες ενδιαφέρονται για την κερδοφορία του επενδυτικού σχεδίου που χρηματοδοτούν. Όμως το ενδιαφέρον των Δυτικών τραπεζών εξαντλείται όταν λαμβάνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα τις αποπληρωμές του κεφαλαίου πλέον των τόκων, ανεξάρτητα από την γενική πορεία της επιχείρησης. Η κερδοφορία του ίδιου του πιστωτικού ιδρύματος δεν συνδέεται άμεσα δηλαδή με την κερδοφορία της επένδυσης που χρηματοδότησε.

Αντίθετα η κερδοφορία των Ισλαμικών τραπεζών είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κερδοφορία των επενδύσεων που χρηματοδοτούν εξαιτίας της εφαρμογής του κανόνα profit/loss sharing. Από την πλευρά του επιχειρηματία η εφαρμογή του παραπάνω κανόνα έχει πολύ μεγάλη σπουδαιότητα όσον αφορά την διαχείριση του κινδύνου αφού σε περιόδους ύφεσης οι αποπληρωμές που πρέπει να κάνει στη τράπεζα είναι μειωμένες. Στο Δυτικό σύστημα σε περιόδους όπου υπάρχει ένα σοκ στη ζήτηση, συχνά οι Τράπεζες σταματούν την χρηματοδότηση καθώς η προσωρινή δυσκολία αποπληρωμής δόσεων μπορεί να θεωρηθεί σαν μια μόνιμη κατάσταση, λόγω έλλειψης επαρκούς πληροφόρησης. Αυτό συμβαίνει διότι η κερδοφορία τους δεν επηρεάζεται από τις διακυμάνσεις της ζήτησης εφόσον λαμβάνουν τόκους με εξαίρεση βέβαια την περίπτωση όπου η κρίση πάρει γενικές διαστάσεις.

Με άλλα λόγια οι πληρωμές οι οποίες φέρουν τόκο είναι ανεξάρτητες από την κερδοφορία του επενδυτικού σχεδίου και η κερδοφορία των συμβατικών τραπεζών κινδυνεύει μόνο όταν υπάρχει δυσκολία στην εξυπηρέτηση των δόσεων των δανείων από την πλευρά των επιχειρήσεων.

Στην περίπτωση των Ισλαμικών Τραπεζών η προσωρινή αδυναμία των επιχειρήσεων στην εξυπηρέτηση των δανείων της έχει διαφορετική αντιμετώπιση από την τράπεζα καθώς η τράπεζα λαμβάνει συνεχή πληροφόρηση από την επιχείρηση προκειμένου να υπολογίζει το μερίδιο των κερδών – ζημιών. Το τελευταίο αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα καθώς η ροή των πληροφοριών και οι πληρωμές είναι σε μια σχεδόν συνεχή βάση.

Με την μέθοδο χρηματοδότησης profit and loss sharing η απόδοση του κεφαλαίου εξαρτάται από την παραγωγικότητά του και η διανομή των κεφαλαίων γίνεται με βάση τα πιο παραγωγικά σχέδια. Με αυτήν την μέθοδο εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση των περισσότερο αποτελεσματικών επενδυτικών σχεδίων και όχι κατά ανάγκη εκείνων που προσφέρουν τις μεγαλύτερες εξασφαλίσεις, εξασφαλίζοντας έτσι περισσότερες επενδύσεις στην οικονομία και δημιουργία περισσότερων νέων θέσεων εργασίας.

ASSET BASED

Η απαγόρευση επιβολής τόκου και η προτροπή της εναλλακτικής μεθόδου χρηματοδότησης profit and loss sharing δημιουργεί ένα σύστημα στο οποίο υπάρχει άμεση σχέση του τραπεζικού τομέα με την πραγματική οικονομική δραστηριότητα. Έτσι στο σύστημα εισάγεται μια υλιστική προσέγγιση η οποία συνδέει την χρηματοδότηση με την πραγματική οικονομία, ώστε η πηγή αποπληρωμής του κεφαλαίου είναι η

πραγματική αξιοποίηση μέσω της εμπορικής δραστηριότητας του χρηματοδοτούμενου πράγματος.

Ο τρόπος με τον οποίο συνδέονται τα στοιχεία του ενεργητικού με εκείνα του παθητικού αποτελεί ιδιαίτερο γνώρισμα της Ισλαμικής Τραπεζικής. Οι Ισλαμικές Τράπεζες λειτουργούν σαν αντιπρόσωποι των επενδυτών – καταθετών διοχετεύοντας τα κεφάλαια κατευθείαν στους επιχειρηματίες. Με αυτόν τον τρόπο λειτουργίας υπάρχει έμφυτη αντιστοιχία των στοιχείων του ενεργητικού με εκείνα του παθητικού.

Οι συμβατικές Τράπεζες δέχονται καταθέσεις υποσχόμενες μια προκαθορισμένη απόδοση η οποία είναι αβέβαιο ότι θα εξασφαλιστεί μέσω των χορηγήσεων της τράπεζας. Το γεγονός αυτό, αυτόματα δημιουργεί μια συγκεκριμένη υποχρέωση της τράπεζας να πληρώσει χωρίς να υπάρχει καμία βεβαιότητα ότι θα είναι σε θέση να το κάνει δηλαδή να κερδίσει περισσότερα από όσα έχει υποσχεθεί να καταβάλλει στους καταθέτες της. Επειδή η απόδοση του ενεργητικού των τραπεζών εξαρτάται από την ικανότητά τους να επενδύουν τα κεφάλαια με αποδόσεις μεγαλύτερες από εκείνες που έχουν υποσχεθεί στους καταθέτες-επενδυτές και επειδή αυτή η απόδοση δεν είναι εκ των προτέρων γνωστή η τακτική αυτή μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα ρευστότητας που θα προκύψουν από την διαφορετική λήξη των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων της τράπεζας. Μια και στις Ισλαμικές Τράπεζες δεν υπάρχει μια προκαθορισμένη απόδοση ούτε από την πλευρά του παθητικού ούτε από την πλευρά του ενεργητικού δεν τίθεται πρόβλημα αναντιστοιχίας των απαιτήσεων της τράπεζας με τις υποχρεώσεις της. Μελετητές υποστηρίζουν ότι ακριβώς αυτή η έμφυτη αντιστοιχία του ενεργητικού και του παθητικού των Ισλαμικών Τραπεζών , η κατευθείαν χρηματοδότηση των επιχειρηματιών από τις καταθέσεις συμβάλλει στην σταθερότητα του χρηματοδοτικού συστήματος.

Η ΧΡΟΝΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Το χρήμα θεωρείται σαν *εν δυνάμει κεφάλαιο* και μπορεί να μετατραπεί σε κεφάλαιο μόνο εφόσον συνεργαστεί με άλλους παράγοντες και εμπλακεί στην παραγωγική διαδικασία. Το γεγονός αυτό συχνά δημιουργεί παρεξηγήσεις όσον αφορά την αναγνώριση της χρονικής αξίας του χρήματος από το Ισλάμ. Σύμφωνα με τους ειδικούς της Σαρία αναγνωρίζεται ότι πρέπει να υπάρχει αποζημίωση για τη χρονική αξία του χρήματος στις περιπτώσεις πωλήσεων αλλά όχι στην περίπτωση δανεισμού όπου απαγορεύεται η υλική αποζημίωση για τον χρόνο.

Θα πρέπει να γίνει διαχωρισμός των εννοιών επένδυσης και δανείου σύμφωνα με το Ισλάμ. Ο χρόνος από μόνος του δεν δίνει καμία απόδοση μπορεί όμως να συνεισφέρει στην δημιουργία επιπρόσθετου πλούτου όταν πραγματοποιείται μια οικονομική δραστηριότητα.

Ένα συγκεκριμένο ποσό μπορεί είτε να επενδυθεί σε μια επιχείρηση είτε να δανειστεί για μια συγκεκριμένη περίοδο. Στην πρώτη περίπτωση ο επενδυτής θα συμμετέχει στα οποιαδήποτε κέρδη ή τις ζημιές της επιχείρησης για την συγκεκριμένη διάρκεια και η Σαρία αναγνωρίζει νόμιμη αυτήν την διαδικασία σαν το αποτέλεσμα μιας οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη μεριά αν τα χρήματα δοθούν με τη μορφή δανείου αυτό θεωρείται από το Ισλάμ σαν πράξη φιλανθρωπίας όπου τα χρήματα από τις πλεονασματικές μονάδες της κοινωνίας χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά με σκοπό την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας.

Συνοψίζοντας, στο Ισλάμ το χρήμα είναι ένα μέσο που διευκολύνει την ανταλλαγή και ο χρόνος διευκολύνει την ολοκλήρωση μιας οικονομικής δραστηριότητας. Ο κάτοχος του κεφαλαίου πρέπει να αποζημιώνεται για επενδύσεις που αφορούν πραγματική οικονομική δραστηριότητα.

Ο δανεισμός πρέπει να είναι μια πράξη φιλανθρωπίας και δεν πρέπει να υπάρχει αξίωση για επιστροφή επιπλέον του κεφαλαίου.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα της Ισλαμικής Τραπεζικής είναι η απαγόρευση του gharar. Το gharar αναφέρεται στην ασύμμετρη πληροφόρηση και σε οποιαδήποτε αβεβαιότητα γεννάται από την έλλειψη πληροφοριών ή έλεγχου πάνω σε ένα συμβόλαιο. Θεωρείται σαν άγνοια σε ουσιώδη στοιχεία μιας συναλλαγής όπως το ακριβές τίμημα ή η δυνατότητα του πωλητή να παραδώσει το πράγμα που πούλησε.

Επίσης gharar θεωρείται και η κατάσταση στην οποία το ένα μέρος μιας συναλλαγής έχει κρατήσει για τον εαυτό του πληροφορίες που αφορούν το υποκείμενο του συμβολαίου ή το υποκείμενο του συμβολαίου είναι κάτι πάνω στο οποίο κανένα από τα δύο μέρη δεν έχει έλεγχο. Για παράδειγμα (El-Gamal 2000 σ.7) το να πληρώνει κάποιος σε δύτη σταθερές τιμές για αυτό που θα πιάσει στην επόμενη κατάδυσή του απαγορεύεται ως gharar αφού ο αγοραστής δεν γνωρίζει τι πληρώνει. Από την άλλη μεριά η μίσθωση ενός δύτη με ένα ορισμένο αντιμίσθιο για ορισμένο χρονικό διάστημα (όπου ότι αλίευμα πιάσει ο δύτης θα ανήκει στον αγοραστή) επιτρέπεται. Στην περίπτωση, το αντικείμενο της πώλησης (η εργασία του δύτη για μια ώρα για παράδειγμα) είναι σαφώς καθορισμένη.

Άλλα παραδείγματα είναι συναλλαγές που περιλαμβάνουν πουλιά σε πτήση, ή αγέννητα ή άγρια ζώα. Όλες αυτές οι περιπτώσεις αφορούν την πώληση ενός αντικειμένου που μπορεί να υπάρξει άλλα μπορεί και να μην υπάρξει. Σύγχρονα παραδείγματα αφορούν πωλήσεις όπου το υποκείμενο δεν είναι στην κατοχή του πωλητή και επιπλέον υπάρχει αβεβαιότητα ότι θα περιέλθει στην κατοχή του στο μέλλον.

Λαμβάνοντας υπόψη την βασική αρχή της Ισλαμικής Διδασκαλίας για τη δημιουργία μιας ηθικής και δίκαιης κοινωνίας, η Σαρία θεωρεί ότι

οποιαδήποτε αβεβαιότητα στην ποιότητα, ποσότητα, την ύπαρξη του αντικειμένου, σε ένα συμβόλαιο είναι στοιχείο gharar.

Παρόλα αυτά η Σαρία αφήνει στη διακριτική ευχέρεια των δικαστών να αποφασίζουν την ύπαρξη ή μη gharar σε μια συναλλαγή και ανάλογα με την περίπτωση να επικυρώνουν ή να ακυρώνουν το συμβόλαιο.

Θεωρώντας το gharar σαν υπερβολική αβεβαιότητα, το gharar συνδέεται και με την έννοια του κινδύνου. Απαγορεύοντας το gharar η Σαρία απαγορεύει επίσης την χρήση παραγώγων προϊόντων που χρησιμοποιούνται ευρέως στις Δυτικές χρηματοοικονομικές αγορές. Επίσης η απαγόρευση του gharar περιλαμβάνει και την απαγόρευση της καθαρής κερδοσκοπίας και δραστηριότητες τυχερών παιχνιδιών που περιέχουν ασύμμετρη πληροφόρηση, αβεβαιότητα, κίνδυνο και έλλειψη έλεγχου.

ΙΕΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ

Η έννοια των συμβολαίων στο Ισλάμ δεν είναι σημαντική μόνο για τη νομική τους διάσταση σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την ικανοποίηση των αναγκών της συναλλαγής αλλά και σαν μια ιδέα πάνω στην οποία βασίζεται ολόκληρη η Σαρία. Ο Θεϊκός Νόμος είναι ένα συμβόλαιο στην σύλληψη, στο περιεχόμενο και στην εφαρμογή του και η Σαρία είναι ένα συμβόλαιο ανάμεσα στον Αλλάχ(swt) και τον άνθρωπο που επιβάλλει στον άνθρωπο το καθήκον να είναι πιστός στο θέλημά Του.

Στο Ισλάμ η υποχρέωση να παραμένει κανείς πιστός στις συμβατικές υποχρεώσεις προέρχεται από την γενίκευση της υποχρέωσης που έχουν οι πιστοί να παραμείνουν αφοσιωμένοι στο Ιερό Κοράνι. Σύμφωνα με το τελευταίο οι Μουσουλμάνοι καθοδηγούνται να συνάπτουν γραπτά συμβόλαια προκειμένου να αποφεύγονται παρερμηνείες και τυχόν αμφιλεγόμενα σημεία όσον αφορά τις ευθύνες των μερών.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΤΗΣ ΣΑΡΙΑ

Ιδιαίτερο γνώρισμα του Ισλαμικού τραπεζικού συστήματος αποτελεί το συμβούλιο των εμπειρογνώμωνων-νομικών της Shari'ah. Το συμβούλιο αποτελείται από φιλόθρησκους εμπειρογνώμονες-νομικούς και είναι επιφορτισμένο με την διεύθυνση την επισκόπηση και την εποπτεία των δραστηριοτήτων των ισλαμικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Είναι απαραίτητο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι δραστηριότητες της Τράπεζας συνάδουν με τους ισλαμικούς κανόνες και αρχές της Σαρία.

Τα μέλη του διορίζονται από τους μετόχους στην ετήσια γενική συνέλευση με βάση τις συστάσεις του διοικητικού συμβουλίου. Τα διατάγματα και οι αποφάσεις του συμβουλίου είναι δεσμευτικές για τα πιστωτικά ιδρύματα. Οι ισλαμικές Τράπεζες δεν μπορούν να εισάγουν κανένα νέο προϊόν στην αγορά εάν δεν έχουν λάβει προηγουμένως την άδεια και την έγκριση του συμβουλίου των εμπειρογνώμωνων.

Η επιτυχία ή μη του προϊόντος συχνά συνδέεται με τις θρησκευτικές σχολές σκέψεις που πρόσκεινται το συμβούλιο και τη σχέση του με την αγορά στην οποία απευθύνεται. Λόγω της έλλειψης τέτοιων εμπειρογνώμωνων με καλή γνώση τόσο της Σαρία όσο και του σύγχρονου τραπεζικού συστήματος, πολλοί από αυτούς είναι μέλη στα συμβούλια διαφορετικών τραπεζών.

Οι τράπεζες πάντως αξιώνουν πιστή προσήλωση των εμπειρογνώμωνων στην Σαρία προκειμένου να στηρίζουν την αξιοπιστία των προγραμμάτων τους. Σε γενικές γραμμές το συμβούλιο των εμπειρογνώμωνων παρέχει ασφάλεια στους καταθέτες ότι η Τράπεζα συμμορφώνεται με της αρχές της Σαρία.

ΦΙΛΤΡΑΡΙΣΜΑ

Το Ισλάμ απαγορεύει τις επενδύσεις σε όλες τις επιχειρήσεις. Οι διαδικασίες φλιταρίσματος και οι τελικές επιλογές συνήθως επικυρώνονται από το αρμόδιο εποπτικό συμβούλιο της Σαρία το οποίο διασφαλίζει και τη συμβατότητα με το Νόμο.

Παρακάτω αναφέρονται τα πιο σημαντικά κριτήρια για την επιλογή συμβατών με τη Σαρία επιχειρήσεων στις οποίες επιτρέπονται οι επενδύσεις.

1.Επιχειρηματική δραστηριότητα

Επιχειρήσεις που διεξάγουν απαγορευμένες δραστηριότητες αποκλείονται. Τέτοιες εταιρείες μπορεί να είναι: εταιρείες ποτών , καπνού, επεξεργασίας χοιρινού κρέατος, τυχερών παιχνιδιών , πορνογραφίας.

2.Τα συνολικά χρέη που εκκρεμούν δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 33% των συνολικών στοιχείων του ενεργητικού.

Πολλές εταιρείες χρησιμοποιούν κάποιο ποσοστό συμβατικού δανεισμού για την χρηματοδότησή τους. Στην περίπτωση που ο δανεισμός αυτός είναι τοκοφόρος αυτό σημαίνει ότι ολόκληρες οι εταιρείες ή τουλάχιστον ένα μέρος του ενεργητικού τους να μην είναι συμβατό με τη Σαρία. Σε τέτοιες περιπτώσεις όπου υπάρχει συνδυασμός επιτρεπτών και μη επιτρεπτών χρηματοοικονομικών εργαλείων, τα επιτρεπτά εργαλεία θα πρέπει να αποτελούν την πλειονότητα. Οι μελετητές του Νόμου βασισμένοι σε μια ρύση του Προφήτη Μωάμεθ (bruh) αναφέρουν ότι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ της πλειονότητας και της μειονότητας είναι

το ένα τρίτο, αλλά και το ένα τρίτο σαν ποσοστό θεωρείται πολύ. Επομένως εφόσον το ποσοστό των τοκοφόρων χρεών δεν υπερβαίνει το 33% του συνόλου του ενεργητικού και ταυτόχρονα πληρούνται και όλα τα άλλα κριτήρια η επιχείρηση είναι κατάλληλη για επένδυση.

3.Τα ταμιακά διαθέσιμα και οι τοκοφόροι τίτλοι δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 33% της αγοραίας αξίας της επιχείρησης.

Αναφέρεται σε μια αποδεκτή αναλογία μεταξύ των κερδών από τόκους προς τα συνολικά κέρδη η οποία να είναι σύμφωνα με τις αρχές της Σαρία. Αν και τα κέρδη από τόκους θα πρέπει να είναι απαγορευμένα λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της πλειονότητας ένα ποσοστό επιτρέπεται.

Τα ταμιακά διαθέσιμα και οι τοκοφόροι τίτλοι που έχει την κατοχή της η επιχείρηση δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 33% της αγοραίας αξίας της.

3.Οι εισπρακτέοι λογαριασμοί και τα ταμιακά διαθέσιμα θα πρέπει να είναι λιγότερα από 50% της αξίας του συνόλου του ενεργητικού.

Σύμφωνα με το Νόμο η πώληση χρέους σε τρίτους απαγορεύεται. Η πώληση μετοχών με την ταυτόχρονη αύξηση των εισπρακτέων λογαριασμών συνεπάγεται με πώληση χρέους και δεν επιτρέπεται από την Σαρία. Με βάση τα παραπάνω οι εισπρακτέοι λογαριασμοί και τα ταμιακά διαθέσιμα δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 50% της αξίας του συνόλου του ενεργητικού. Σε αυτήν την περίπτωση οι εισπρακτέοι λογαριασμοί ορίζονται σαν τα ποσά που οφείλονται στην εταιρεία από επιτρεπτές και μόνο δραστηριότητες.

ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ

Τα Ισλαμικά Τραπεζικά ιδρύματα λόγω των συμβολαίων χρηματοδότησης *mudarabah profit/loss sharing* πρέπει να συνάπτουν σχέσεις μακροχρόνιας διάρκειας με τους πελάτες τους. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται όμως υψηλότερα κόστη για την Τράπεζα ιδιαίτερα στον τομέα της επιτήρησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας του πελάτη τους. Τέτοια κόστη έχουν να κάνουν με επενδύσεις σε ανάπτυξη διοικητικών δεξιοτεχνιών καθώς και ικανοτήτων σε επίβλεψη διαφορετικών επενδυτικών προγραμμάτων .

Οι συμβατικές Τράπεζες δεν είναι υποχρεωμένες να παρακολουθούν τόσο στενά την δραστηριότητα του πελάτη τους καθώς δεν συμμετέχουν στο εταιρικό κεφάλαιο. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που εξηγεί την προτίμηση των Ισλαμικών Τραπεζών να χρησιμοποιούν χρηματοδοτικά συμβόλαια που είναι σύμφωνα με τις αρχές της *Shari'ah* αλλά δεν έχουν κατά ανάγκη το πιο δίκαιο *risk-sharing profile* καθώς κάποια επενδυτικά σχέδια αν χρηματοδοτηθούν θα είναι πιο κοντά στην χρεοκοπία παρά στο καλό τέλος και στην ισοδύναμη διανομή των κερδών.

Κανονιστικό –Νομικό-Λογιστικό Πλαίσιο

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υπόκειται σε εθνικές και διεθνείς κανονιστικές απαιτήσεις. Η εταιρική διακυβέρνηση αναφέρεται σ' ένα μείγμα νομοθεσίας ρυθμίσεων, εποπτείας και κατάλληλων πρακτικών στον ιδιωτικό τομέα, ο συνδυασμός των οποίων επιτρέπει στις εταιρείες

να είναι περισσότερο αποτελεσματικές και να διαφυλάττουν τα συμφέροντα όλων των μερών και της κοινωνίας ως σύνολο.

Οι συμβατικές τράπεζες υπόκεινται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς λογιστικούς ελέγχους και πρέπει να τηρούν αυστηρά λογιστικά πρότυπα. Όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια οι συμβατικές τράπεζες οφείλουν να συμμορφώνονται με τους κανόνες της ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ I και με εκείνους της ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II.

Οι ιδιαιτερότητες της Ισλαμικής Τραπεζικής δεν καλύπτονται όμως πλήρως από τα υφιστάμενα Δυτικά πρότυπα. Στο πλαίσιο της ισλαμικής Τραπεζικής τα κύρια εσωτερικά και εξωτερικά εποπτικά όργανα για την προώθηση της τήρησης των απαιτήσεων της εταιρικής διακυβέρνησης και των βέλτιστων πρακτικών είναι το Συμβούλιο της Σαρία (βλέπε παραπάνω) και το Ισλαμικό Συμβούλιο Υπηρεσιών .

Το Ισλαμικό Συμβούλιο Υπηρεσιών είναι ένα διεθνές όργανο που εγκαινιάστηκε το Νοέμβριο 2002 και εδρεύει στη Μαλαισία. Είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας πολλών ισλαμικών Τραπεζών και νομισματικών αρχών των διαφόρων χωρών, με την υποστήριξη της Ισλαμικής Τράπεζας Ανάπτυξης, του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου και του Οργανισμού Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Είναι ουσιαστικά ένα διεθνές σώμα που καθορίζει τα πρότυπα για τους κανονιστικούς και εποπτικούς φορείς και το πεδίο εφαρμογής του περιλαμβάνει τράπεζες ασφάλειες και κεφαλαιαγορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΥΡΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

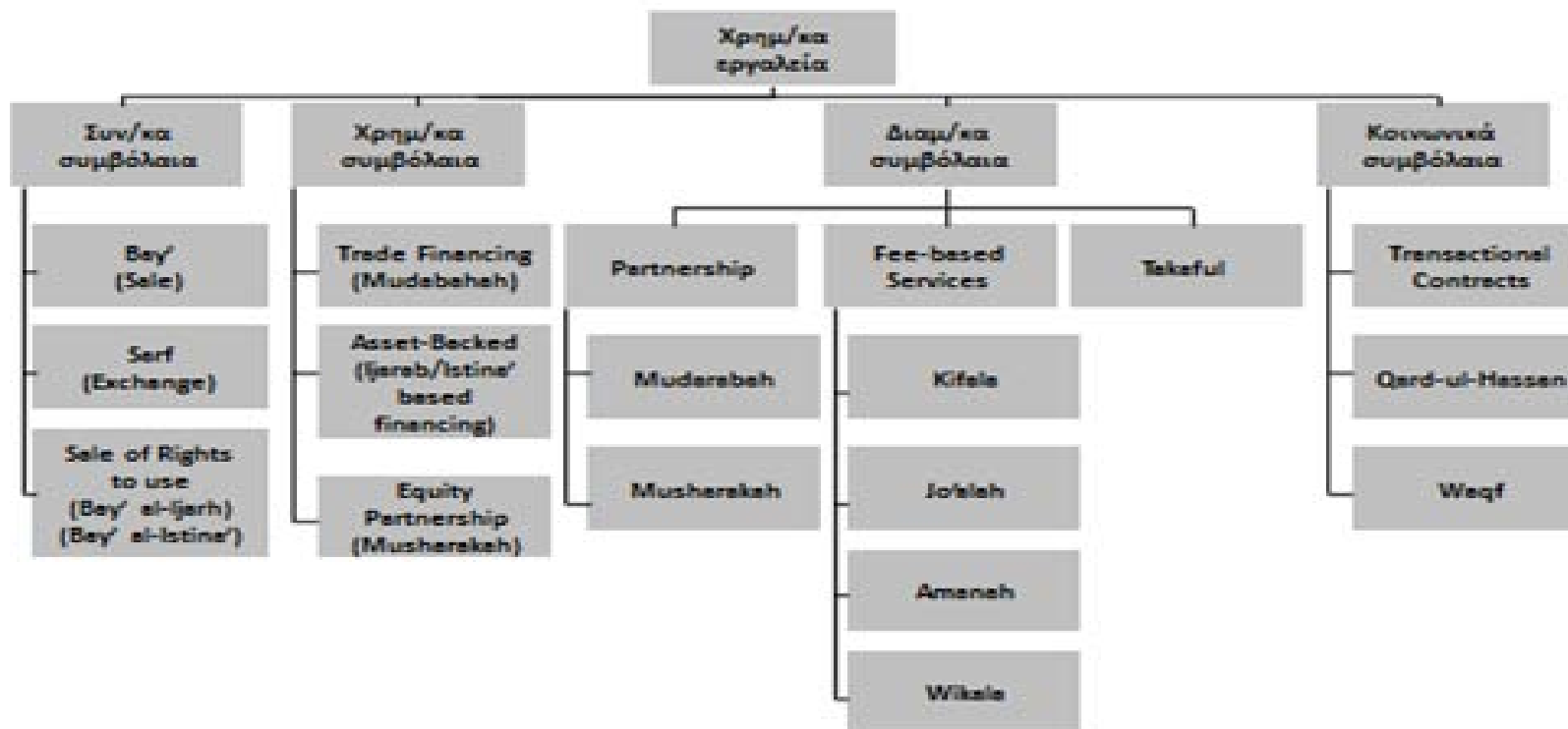
Το Ισλάμ προωθεί το εμπόριο για πολλούς αιώνες. Πολλά χωρία του Κορανίου καθορίζουν τις γενικές αρχές, οι οποίες πρέπει να είναι συμβατές με το θεϊκό νόμο, την ερμηνεία του και την εφαρμογή του. Η σπουδαιότητα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και η δέσμευση με συμβόλαια όσο αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αντισυμβαλλομένων είναι ζωτικής σημασίας γιατί καθορίζουν τη φύση της οικονομικής δραστηριότητας στο Ισλάμ.

Στο Ισλάμ ένα συμβόλαιο θεωρείται και νόμιμο και σύμφωνο με την Σαρία, όταν οι όροι του συμβολαίου δεν περιλαμβάνουν ότι είναι απαγορευμένο από το θεϊκό νόμο. Με άλλα λόγια εάν το συμβόλαιο δεν περιλαμβάνει στοιχεία όπως *rida* ή *ghahar* ή δεν αντιτίθεται σε άλλους νόμους τότε θεωρείται ότι είναι νόμιμο. Για παράδειγμα ένα συμβόλαιο χρηματοδότησης μιας επιχείρησης που παράγει αλκοόλ, ακόμα και αν είναι απαλλαγμένο από *rida* ή *ghahar* δεν θεωρείται νόμιμο αφού η επιχείρηση ασχολείται με την παραγωγή αλκοόλ, το οποίο απαγορεύει το Ισλάμ.

Στη βάση του ισλαμικού οικονομικού συστήματος υπάρχει ένας αριθμός συμβολαίων πάνω στον οποίο στηρίζονται για να δημιουργήσουν πιο σύνθετα και πολύπλοκα χρηματοοικονομικά εργαλεία. Τα σύγχρονα χρηματοοικονομικά εργαλεία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε

τέσσερεις ομάδες, ανάλογα με την λειτουργία και το σκοπό τους, όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα.

Με βάση την παραπάνω κατηγοριοποίηση δημιουργείται ένα πλαίσιο χρήσιμο στη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας και του ρόλου κάθε χρηματοοικονομικού εργαλείου στο οικονομικό σύστημα. Με βάση τον ισλαμικό νόμο έχουν δημιουργηθεί προϊόντα που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της οικονομικής δραστηριότητας από την αγορά ή την πώληση αγαθών, τις χρηματοδοτήσεις με εγγυήσεις, την παροχή πίστης σε επιχειρήσεις καθώς και τις επενδύσεις.

Τα Συναλλακτικά συμβόλαια: χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση συναλλαγών που αφορούν ανταλλαγές, αγορά και πώληση αγαθών και υπηρεσιών. Στη βάση των συναλλακτικών συμβολαίων βρίσκεται το εμπόριο ή η ανταλλαγή. Η ανταλλαγή επιτρέπεται να γίνεται με τιμές μετρητοίς ή με μελλοντική συμφωνία και μπορεί να περιλαμβάνει:

- αγαθά για αγαθά
- αγαθά για μετρητά
- αγαθά για υπόσχεση για πληρωμή

Αυτά τα συμβόλαια δημιουργούν κεφάλαια τα οποία μπορούν να αναζητήσουν επιπλέον χρηματοδότηση ή νέες επενδυτικές ευκαιρίες, διευρύνοντας έτσι το χρηματοοικονομικό σύστημα.

Τα χρηματοδοτικά συμβόλαια προσφέρουν τρόπους για τη δημιουργία και επέκταση της πίστης, διευκολύνουν τη χρηματοδότηση των συναλλακτικών συμβολαίων, κινητοποιούν τους πόρους μεταξύ των επενδυτών και των επιχειρηματιών. Το κυριότερο χαρακτηριστικό τέτοιων συμβολαίων είναι η απουσία του συμβολαίου ΧΡΕΟΥΣ.

Χρηματοδοτικά συμβόλαια: θεωρούνται εκείνα για την χρηματοδότηση συναλλακτικών συμβολαίων με τη μορφή της χρηματοδότησης του εμπορίου ή της επένδυσης των πλεονασματικών κεφαλαίων ή για την παροχή κεφαλαίου μέσω μιας δίκαιης συμμετοχής που μπορεί να πάρει τη μορφή συνεταιρισμών, συνεργασίας ή μειωμένης συμμετοχής.

Τα διαμεσολαβητικά συμβόλαια: διευκολύνουν την αποτελεσματική και διαφανή εκτέλεση των συναλλακτικών και χρηματοδοτικών συμβολαίων. Παρέχουν εργαλεία για τη χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση καθώς επίσης και υπηρεσίες (για τις οποίες χρεώνεται προμήθεια) για την πραγματοποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων.

Τα κοινωνικά συμβόλαια: είναι συμβόλαια που συνάπτονται μεταξύ ιδιωτών και της κοινωνίας που σκοπό έχουν την προώθηση της ευημερίας των λιγότερο προνομιούχων. Παρόλο που τέτοια συμβόλαια είναι έξω από το σκοπό της διαμεσολάβησης, τα πιστωτικά ιδρύματα προσφέρουν τέτοιου είδους κοινωνικές υπηρεσίες θεσμοθετώντας τέτοια κοινωνικά συμβόλαια.

ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ

Το Ισλάμ δίνει μεγάλη έμφαση στην προώθηση του εμπορίου. Το εμπόριο συμπεριλαμβάνει όχι μόνο φυσικά αγαθά αλλά και το δικαίωμα χρήσης τέτοιων αγαθών. Τα βασικά συμβόλαια επομένως είναι τα συμβόλαια ανταλλαγής, συμβόλαια πώλησης και συμβόλαια πώλησης του δικαιώματος χρήσης των αγαθών. Ενώ τα συμβόλαια πώλησης ιδιοκτησίας καταλήγουν στην μεταβίβαση ιδιοκτησίας, τα συμβόλαια δικαιώματος χρήσης μεταφέρουν μόνο το δικαίωμα χρήσης της ιδιοκτησίας από το ένα αντισυμβαλλόμενο στο άλλο. Από τους παραπάνω δυο τύπους συμβολαίων εξάγονται όλοι οι υπόλοιποι και δημιουργούν τη βάση των εμπορικών δραστηριοτήτων στην οικονομία.

Συμβόλαια ανταλλαγής και πώλησης

Τα συμβόλαια ανταλλαγής περιλαμβάνουν μια ποικιλία συμβολαίων τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με τις νομικές διατυπώσεις, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις των μερών αλλά όλα καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα: τη μεταβίβαση της ιδιοκτησίας. Υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες που εφαρμόζονται στην ανταλλαγή και ανταλλαγές νομισμάτων και χρεών νοούνται μόνο στην τιμή spot και δεν επιτρέπεται μεταχρονολογημένη ανταλλαγή χρέους και νομισμάτων.

Τα συμβόλαια πώλησης ανάλογα με το προϊόν της συναλλαγής χωρίζονται σε:

Bay: πώληση ιδιοκτησίας ή προϊόντος (κινητού ή ακινήτου) σε μια τιμή.

Sarf: πώληση με ανταλλαγή χρημάτων με χρήματα σε τιμή spot.

Sale by barter: ανταλλαγή αγαθών με αγαθά χωρίς τη μεσολάβηση χρήματος

Bay al-dayn: πώληση χρέους

Bay al salam: πώληση με ταυτόχρονη πληρωμή αλλά με μελλοντική παράδοση

Bay al istisnah: το κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι το αντικείμενο της πώλησης δεν έχει παραχθεί την ώρα του συμβολαίου.

Ανάλογα με τον τρόπο πληρωμής, τα συμβόλαια πώλησης διακρίνονται σε:

Spot cash sale: ο αγοραστής έχει την υποχρέωση να καταβάλει το τίμημα τη στιγμή που ολοκληρώνεται το συμβόλαιο.

Installement sale: η πληρωμή είναι μελλοντική και γίνεται σε δόσεις.

Lump sum payment payable in the future: αυτή η μέθοδος πληρωμής είναι έγκυρη μόνο εάν η ημερομηνία πληρωμής είναι καθορισμένη και μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα συμβόλαια εκτός από το Bay al salam.

Bay al arabum: σ' αυτό το συμβόλαιο ένα τμήμα του τιμήματος καταβάλλεται προκαταβολικά. Αν δεν ολοκληρωθεί η πώληση τελικά το τμήμα της προπληρωμής είναι απαιτητό από τον πωλητή.

Deferred payment contracts Bay al Muajjil: τέτοια συμβόλαια επιτρέπουν μελλοντική πληρωμή ή με δόσεις ή εφάπαξ. Η τιμή συμφωνείται από τα δυο μέρη την ημέρα του συμβολαίου και δεν μπορεί να συμπεριλαμβάνει χρεώσεις για τις μελλοντικές πληρωμές.

Παρακάτω αναφέρονται με περισσότερη λεπτομέρεια τρία από τα βασικότερα συναλλακτικά συμβόλαια.

Bay al salam: Τα συμβόλαια Bay al salam είναι όμοια με τα συμβατικά συμβόλαια forward όσο αφορά τη λειτουργία τους αλλά διαφέρουν στον τρόπο πληρωμής. Ο αγοραστής καταβάλει στον πωλητή ολόκληρη την τιμή που έχει συμφωνηθεί για την αγορά ενός προϊόντος, το οποίο ο πωλητής υπόσχεται να παραδώσει σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Η διαφορά με το συμβατικό Forward συμβόλαιο έγκειται στο γεγονός ότι ολόκληρη η τιμή πληρώνεται την ημέρα του συμβολαίου. Με αυτό το συμβόλαιο επωφελούνται και τα δυο μέρη της συναλλαγής. Ο πωλητής αποκτά ρευστό για να επενδύσει στην παραγωγή και ο αγοραστής εξασφαλίζεται από αυξομειώσεις της τιμής του προϊόντος στο μέλλον.

Το συμβόλαιο Bay al salam επιτράπη σαν ειδική περίπτωση από τον Προφήτη Μωάμεθ(bruh) καθώς η προπληρωμή της τιμής βοηθούσε τους αγρότες ν' αγοράζουν σπόρους και πρώτες ύλες, τόσο για προσωπική κατανάλωση όσο και για να παράγουν τα προϊόντα τους.

Το Bay al salam αποτελεί εξαίρεση στο γενικό κανόνα που απαγορεύει τις πωλήσεις forward. Έτσι υπόκεινται στους ακόλουθους περιορισμούς.

-Η συναλλαγή περιορίζεται στα προϊόντα των οποίων η ποιότητα και η ποσότητα μπορούν να προσδιοριστούν επακριβώς την ώρα που γίνεται το συμβόλαιο. Αν κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, τα προϊόντα δεν μπορούν να πωληθούν μέσω συμβολαίου Bay al salam. Για παράδειγμα οι πολύτιμοι λίθοι των οποίων ούτε η ποιότητα ούτε το μέγεθος ή το σχήμα και το βάρος μπορεί να είναι γνωστά εκ των προτέρων.

-Ολόκληρη η πληρωμή πρέπει να γίνει την ημέρα του συμβολαίου. Αν δεν γίνει τότε θα δημιουργηθεί χρέος (για χάρη της πώλησης) και η συναλλαγή θα καταλήξει σε ανταλλαγή χρέους με χρέους η οποία δεν επιτρέπεται.

-Η ακριβή ημερομηνία και ο τόπος παράδοσης θα πρέπει να προσδιορίζονται στο συμβόλαιο.

-Επιτρέπεται σ' ένα (στεγαστικό δάνειο) να ληφθεί εγγυητής μέσω ενός συμβολαίου Bay al salam ο οποίος θα εγγυάται την έγκαιρη παράδοση του αγαθού στον πωλητή.

-Το προϊόν που πρόκειται να πωληθεί πρέπει να βρίσκεται στην ιδιοκτησία του πωλητή ή να βρίσκεται στην παραγωγική δύναμή του.

Στην καθημερινή πρακτική τα συμβόλαια Bay al salam χρησιμοποιούνται κυρίως για τη χρηματοδότηση της γεωργικής παραγωγής. Οι αγρότες διαμέσου της Ισλαμικής Τραπεζικής μπορούν να πουλήσουν τη σοδειά τους σε αγορές forward. Το πιστωτικό ίδρυμα συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη παρέχοντας χρηματοδότηση στους αγρότες καθώς και αντιστάθμιση του κινδύνου από τις μεταβολές της τιμής των αγροτικών προϊόντων στους αγοραστές των αγροτικών προϊόντων.

Στις περιπτώσεις εμπορικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων αυτό το συμβόλαιο μπορεί να βοηθήσει στη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων παρέχοντας τα απαραίτητα κεφάλαια για να αγοράσουν πρώτες ύλες για την παραγωγική διαδικασία.

Ijarah (Lease): Ένα συμβόλαιο Ijarah αποτελεί συμβόλαιο πώλησης του δικαιώματος χρήσης ενός αντικειμένου για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Γενικά αναφέρεται στην εκμίσθωση ακινήτων ή μηχανημάτων καθώς επίσης στην ενοικίαση προσωπικών υπηρεσιών (με χρέωση προμήθειας). Συμπεριλαμβάνεται σ' αυτή την κατηγορία και η ενοικίαση ακινήτου. Σε τέτοιες περιπτώσεις το ακίνητο εκμισθώνεται για συντομότερο χρόνο από το συνολικό χρήσιμο χρόνο ζωής του και μπορεί να ενοικιαστεί ξανά σε πολλαπλούς ενοικιαστές.

Συγκρινόμενα με την παραδοσιακή μορφή leasing η οποία έχει τη μορφή χρέους, το leasing καταλήγει στη χρηματοδότηση ενός συγκεκριμένου ακινήτου. Το leasing συνδυάζει χρηματοδότηση και εγγύηση διότι η ιδιοκτησία του ακινήτου χρησιμεύει σαν εγγύηση και ασφάλεια έναντι μελλοντικών ζημιών. Η ιδιοκτησία του ακινήτου παραμένει στον εκμισθωτή ο οποίος σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής μπορεί να ανακτήσει το ακίνητο. Επιπρόσθετα κατά τη χρηματοδότηση δεν εξετάζεται η δυνατότητα του μισθωτή ν' αγοράσει το ακίνητο αλλά η δυνατότητα να εξυπηρετεί τις δόσεις.

Σημειώνουμε δυο βασικές διαφορές του Ijarah από το συμβατικό leasing.

- Στο συμβόλαιο Ijarah η εταιρεία leasing πρέπει να έχει στην ιδιοκτησία της το ακίνητο ή το αντικείμενο καθ' όλη τη διάρκεια της εκμίσθωσης.

- Μια άλλη διαφορά είναι η απουσία χρέωσης σύνθετου επιτοκίου η οποία χρησιμοποιείται στο συμβατικό leasing στην περίπτωση αδυναμίας πληρωμής ή καθυστέρησης πληρωμής δόσεων.

Όροι και χαρακτηριστικά

Υποχρεώσεις του εκμισθωτή: Ο εκμισθωτής πρέπει να είναι ο ιδιοκτήτης του πράγματος που εκμισθώνεται. Ο εκμισθωτής έχει υποχρέωση να ασφαλίζει το πράγμα για απώλεια ή ζημία. Ο εκμισθωτής είναι υπεύθυνος για συγκεκριμένα κόστη που απορρέουν από το πράγμα όπως ασφαλιστικά κόστη και βασική συντήρηση. Σε πολλές περιπτώσεις όμως ο μισθωτής ορίζει τον εκμισθωτή υπεύθυνο να διαχειρίζεται τέτοια κόστη για λογαριασμό του.

-Όλοι οι όροι του συμβολαίου πρέπει να αναφέρονται με λεπτομέρεια, όπως π.χ. περιγραφή του μισθίου, το ποσό της μίσθωσης, το σχέδιο των πληρωμών και ο σκοπός για τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί το ακίνητο.

-Το πράγμα πρέπει να θεωρείται σαν παροχή πίστης από τον μισθωτή.

-Το συμβόλαιο αφορά τη χρησιμοποίηση του πράγματος και όχι την κατανάλωση του και έτσι στο συμβόλαιο διευκρινίζεται ότι το πράγμα δεν είναι φθαρτό ή καταναλώσιμο.

-Σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής από τον μισθωτή του μηνιαίου μισθώματος, ο εκμισθωτής μπορεί ν' ανακαλέσει το συμβόλαιο και να απαιτήσει την πληρωμή των υπόλοιπων μισθίων. Επίσης μπορεί να απαιτήσει αποζημίωση για ζημιές που προκλήθηκαν στο πράγμα εξαιτίας της αμέλειας του μισθωτή.

Πρόσφατα αναπτύχθηκε ένα παρόμοιο προϊόν με το Ijarah. Το *Ijarah wa qtina* ή *hire purchase agreement*.

Εκτός των άλλων όρων που ισχύουν για το Ijarah σ' αυτό το συμβόλαιο περιλαμβάνεται μια υπόσχεση του εκμισθωτή-ιδιοκτήτη να πουλήσει το πράγμα στον μισθωτή στο τέλος της αρχικής συμφωνίας leasing. Η τιμή για το εναπομένον τίμημα θα πρέπει να είναι καθορισμένη από την αρχή, Αυτό το δεύτερο συμβόλαιο δίνει τη δυνατότητα στο μισθωτή ν' αγοράσει το πράγμα στο τέλος του συμβολαίου Ijarah ή απλά να επιστρέψει το πράγμα.

Τα συμβόλαια Ijarah αποτελούν σημαντικό χρηματοοικονομικό εργαλείο για την εξυπηρέτηση των αναγκών των επενδυτών και των επιχειρηματιών. Μια από τις κύριες συνεισφορές του leasing όπως εφαρμόζεται σήμερα είναι ότι παρέχεται η δυνατότητα καταβολής είτε ενός σταθερού μισθώματος είτε κυμαινόμενου ανταποκρινόμενο έτσι στις διαφορετικές ανάγκες των επενδυτών. Το leasing αποτελεί μεγάλο μέρος των χαρτοφυλακίων των ισλαμικών τραπεζών και θα μπορούσε όμως να είναι μεγαλύτερο. Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι ισλαμικές τράπεζες δεν είναι πρόθυμες ν' αυξήσουν το ποσοστό του Ijarah στα χαρτοφυλάκια τους είναι γιατί με το να γίνονται εκμισθώσεις αναλαμβάνουν και τις επιπρόσθετες ευθύνες διαχείρισης του ακινήτου, γεγονός που δεν είναι μέσα στις βασικές τους δραστηριότητες.

Istisna (partnership in manufacturing)

Το συμβόλαιο Istisna χρησιμοποιείται για να διευκολύνει την κατασκευή ενός πράγματος κατά παραγγελία του αγοραστή. Και οι δυο συμβαλλόμενοι, ο αγοραστής και ο κατασκευαστής, συμφωνούν στις εξειδικεύσεις των όρων που θα διέπουν το συμβόλαιο καθώς και για την τιμή του πράγματος που θα κατασκευαστεί.

Κατά την ώρα της παράδοσης εάν το πράγμα δεν είναι σύμφωνο με τις προδιαγραφές που ετέθησαν, η πλευρά που έδωσε την παραγγελία μπορεί να υπαναχωρήσει το συμβόλαιο.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του συμβολαίου Istisna είναι η ευελιξία του όσο αφορά τον τρόπο και το χρόνο της πληρωμής. Δεν είναι απαραίτητο η πληρωμή να γίνει προκαταβολικά ούτε ότι πρέπει να γίνει με την παράδοση του πράγματος. Τα μέρη συμφωνούν ένα σχέδιο πληρωμής που θα είναι βολικό και για τα δυο και η πληρωμή μπορεί να γίνει και σε δόσεις.

Όμοια με το συμβόλαιο Bay al salam, το συμβόλαιο Istina είναι από εκείνα στα οποία ένα πράγμα αγοράζεται ή πουλιέται πριν καν υπάρξει.

Όμως διαφέρει από το Bay al salam όσον αφορά:

- Απαιτεί το πράγμα για το οποίο γίνεται το συμβόλαιο να κατασκευαστεί.
- Δεν είναι υποχρεωτικό να καταβληθεί τίμημα την ώρα που γίνεται το συμβόλαιο.
- Μπορεί να ανακληθεί πριν ο κατασκευαστής ξεκινήσει την κατασκευή.
- Παρέχει ευελιξία όσο αφορά την ημερομηνία παράδοσης

Όπως το Ijarah και Istina έχει μεγάλη δυναμική για εφαρμογή στην χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων σε διάφορους τομείς της οικονομίας. Εφαρμόζεται με επιτυχία στην βιομηχανία κατασκευής αεροσκαφών, στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων που ασχολούνται με την ναυπηγική και στην κατασκευή μηχανημάτων για την βαριά βιομηχανία. Χρησιμοποιείται επίσης στον κλάδο των κατασκευών για τη χρηματοδότηση κτιρίων και υποδομών όπως δρόμοι, φράγματα, κατοικίες, ξενοδοχεία, σχολεία.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ

Το Ισλαμικό σύστημα προσφέρει από τη μια μεριά χαμηλού ρίσκου συμβόλαια βασισμένα σε ακίνητα ή πράγματα και από την άλλη επιτρέπει τη συμμετοχή σε ριψοκίνδυνες επενδύσεις με συμβόλαια που περιλαμβάνουν συμμετοχή στην επιχείρηση και ατομική δικαιοσύνη.

Murabahah (cost-plus sales)

Το συμβόλαιο murabahah είναι ένα από τα περισσότερο δημοφιλή συμβόλαια πώλησης για αγορά αγαθών και άλλων προϊόντων με πίστωση. Η ιδέα είναι ότι ο χρηματοδότης αγοράζει το προϊόν για λογαριασμό του επιχειρηματία που δεν έχει το κεφάλαιο για να το κάνει. Ο χρηματοδότης και ο επιχειρηματίας συμφωνούν σ' ένα περιθώριο κέρδους που συχνά αναφέρεται σαν mark up το οποίο προστίθεται στο κόστος του προϊόντος. Η πληρωμή θα είναι μελλοντική και ορίζεται σε μια συγκεκριμένη περίοδο στη διάρκεια της οποίας ο επιχειρηματίας θα παράγει το τελικό προϊόν και θα το διαθέσει στην αγορά. Για να είναι έγκυρο το συμβόλαιο ο νόμος της Σαρία ορίζει ότι ένα murabahah πρέπει να είναι το αποτέλεσμα μιας αυθεντικής πώλησης και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο για τη χρηματοδότηση ήδη υπάρχοντος εξοπλισμού. Επιπλέον ο χρηματοδότης πρέπει να γίνει ιδιοκτήτης του αντικειμένου της πώλησης.

Το murabahah ήταν αρχικά μια συναλλαγή πώλησης κατά την οποία ένας έμπορος αγόραζε ένα προϊόν κατ' εντολή τρίτου και το πουλούσε στον τρίτο σε μια τιμή που ήταν υπολογισμένη χρησιμοποιώντας ένα συμφωνημένο περιθώριο κέρδους πλέον ότι κόστος είχε προκύψει από

τον έμπορο κατά τη συναλλαγή. Με την εμφάνιση των πιστωτικών ιδρυμάτων ο ρόλος των εμπόρων αντικαταστάθηκε από τις τράπεζες.

Ο μηχανισμός του murabahah. Μια τυπική murabahah συναλλαγή όπως πραγματοποιείται σήμερα απαιτεί τρία μέρη: Τον χρηματοδότη (τράπεζα), τον αρχικό πωλητή του προϊόντος και τον χρήστη του προϊόντος που ζητά από την τράπεζα να το αγοράσει για λογαριασμό του. Η συναλλαγή ακολουθεί τα παρακάτω βήματα:

1) Ο πιθανός αγοραστής ζητά από τον πωλητή να του δώσει μια προσφορά για τα προϊόντα που θέλει να αγοράσει 2) Με την προσφορά ο αγοραστής επικοινωνεί με την τράπεζα, υπόσχεται στη τράπεζα ότι θ' αγοράσει τα προϊόντα από την τράπεζα, αν η τράπεζα αγοράσει τα ίδια από τον πωλητή και τα ξαναπουλήσει στον πελάτη με ένα περιθώριο κέρδους που έχει συμφωνηθεί αμοιβαία.

Σ' αυτό το στάδιο η τράπεζα θεωρείται ότι συνάπτει ένα murabahah συμβόλαιο και θέτει τους όρους και τις εγγυήσεις που απαιτεί για την αποδοχή του.

3) Η τράπεζα αγοράζει το προϊόν από τον αρχικό πωλητή. Προκειμένου να μην σχετίζεται με την παραλαβή και την αποθήκευση του προϊόντος ορίζει τον πελάτη της σαν αντιπρόσωπο της για να αποδεχτεί την παραλαβή εκ μέρους της. Το συμβόλαιο murabahah συνάπτεται μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη ορίζοντας το περιθώριο κέρδους και άλλες λεπτομέρειες όπως τον τρόπο πληρωμής ο οποίος θα είναι εφάπαξ ή με μελλοντικές δόσεις. Επιπρόσθετα η τράπεζα λαμβάνει σαν εγγύηση τα αγαθά που χρηματοδότησε ή άλλα έναντι του κινδύνου μη πληρωμής από τον πελάτη. 4) Ο πελάτης προβαίνει στον συμφωνηθέντα τρόπο πληρωμής. Η πληρωμή περιλαμβάνει το κόστος του προϊόντος πλέον του περιθωρίου κέρδους της τράπεζας.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις

Το murabahah πρέπει να βασίζεται στην πώληση και δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για διαφορετικό σκοπό από την αγορά ενός προϊόντος. Για να είναι η διαδικασία της πώλησης αποδεκτή από την Σαρία το προς πώληση αντικείμενο θα πρέπει να αγοραστεί πραγματικά από τον χρηματοδότη που γίνεται ιδιοκτήτης και το έχει στην κατοχή του.

-Σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής ο χρηματοδότης έχει πρόσβαση μόνο στα προϊόντα που χρηματοδότησε και δεν μπορεί να αξιώσει κανένα penalty ή επιπλέον mark up όπως στις συμβατικές τράπεζες.

-Επιτρέπεται στον χρηματοδότη να ζητήσει να λάβει το προϊόν σαν εγγύηση για να εξασφαλιστεί σε περίπτωση μη πληρωμής στο μέλλον. Συχνά επιτρέπεται να ληφθεί άλλο εκτός του προϊόν που χρηματοδοτείται σαν εγγύηση. Σε τέτοια περίπτωση απαιτούνται επιπρόσθετες διευκρινίσεις όπως να οριστεί δικαιούχος στο σχετικό ασφαλιστήριο συμβόλαιο.

-Το περιθώριο κέρδους που χρεώνεται από τον χρηματοδότη εξαρτάται από το είδος του προϊόντος, το είδος της ασφάλειας, την πιστοληπτική ικανότητα του πελάτη και τη διάρκεια της χρηματοδότησης.

Αν και το murabahah επιτρέπεται από τη Σαρία και είναι πολύ δημοφιλές στις ισλαμικές τράπεζες είναι απαραίτητο να γίνουν διευκρινίσεις σχετικά με τη λειτουργία του γιατί αρκετοί υποστηρίζουν ότι το συμβόλαιο murabahah μοιάζει με ένα παραδοσιακό δάνειο και επιπρόσθετα ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο mark up και το επικρατούν στην αγορά LIBOR.

Όσον αφορά τη διάκριση του συμβολαίου murabahah από το δάνειο, έχειδειχθεί ότι στο murabahah δεν δανείζονται χρήματα αλλά ένα συγκεκριμένο αγαθό.

Επιπλέον όπου δανείζονται χρήματα ο χρηματοδότης είναι εκτεθειμένος στον πιστωτικό κίνδυνο ενώ στο συμβόλαιο murabahah είναι εκτεθειμένος στον κίνδυνο της τιμής όταν το προϊόν αγοραστεί για τον πελάτη διότι ο πελάτης διατηρεί το δικαίωμα να αρνηθεί να παραλάβει το προϊόν. Έτσι η τράπεζα πέρα από τον πιστωτικό κίνδυνο αντιμετωπίζει και τον κίνδυνο να διαθέσει ξανά το αγαθό. Με βάση τα παραπάνω το murabahah είναι διαφορετικό από το δάνειο. Η σύγχυση του murabahah με το δάνειο δεν είναι καινούργια. Οι Άραβες έμποροι έθεσαν την ίδια ερώτηση στον προφήτη Μωάμεθ (pbuh). Η νομική διαφορά ανάμεσα στο συμβόλαιο murabahah και σ' ένα δάνειο με τόκο είναι: το murabahah είναι ένα συμβόλαιο πώλησης στο οποίο η τιμή αυξάνεται για μελλοντική πληρωμή και το δεύτερο είναι η αύξηση του ποσού του χρέους για μελλοντική πληρωμή. ***Το πρώτο επιτρέπεται ενώ το δεύτερο όχι.***

Η πρακτική να χρησιμοποιείται το LIBOR σαν δείκτης υπολογισμού του περιθωρίου κέρδους έχει δεχθεί μεγάλη κριτική. Οι ισλαμικές τράπεζες αντιτείνουν ότι χρησιμοποιούν τα LIBOR επειδή δεν υπάρχει ισλαμικός δείκτης αναφοράς που να παρέχει ένδειξη για το επικρατούν ποσοστό απόδοσης στην οικονομία. Αυτό καταδεικνύει την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός τέτοιου δείκτη ο οποίος θα χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του κόστους του κεφαλαίου και του ποσοστού απόδοσης.

Bai bithauin ajil (BBA)

Στην Μαλαισία και σε άλλες νοτιοανατολικές ασιατικές χώρες αναπτύχθηκε μια παραλλαγή του murabahah. Είναι όμοιο με το προηγούμενο αλλά διαφέρει στο ότι χρησιμοποιείται για μακροχρόνια χρηματοδότηση και στο ότι ο πωλητής δεν είναι υποχρεωμένος ν' αποκαλύψει το περιθώριο κέρδους που συμπεριλαμβάνεται στην τελική τιμή του προϊόντος.

Musharakah (parthership)

Ο συνεταιρισμός αποτελεί προ-ισλαμικό συμβόλαιο ευρύτατα αποδεκτό από τον προφήτη Μωάμεθ (pbuh). Το συμβόλαιο Musharakah είναι αρκετά περιεκτικό όσο αφορά διαφορετικά είδη συνεταιρισμών, στο να προσδιορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συνεταίρων και στο να καθορίζει τους κανόνες που διέπουν την διανομή των κερδών και το μούρασμα των ζημιών.

Ένα συμβόλαιο Musharakah ή αλλιώς shirakah ορίζεται σαν ένας συνεταιρισμός όπου δυο ή περισσότεροι άνθρωποι συνδυάζουν κεφάλαιο και εργατική δύναμη και μοιράζονται τα κέρδη ή τις ζημιές και έχουν όμοια δικαιώματα και υποχρεώσεις. Μια ειδική συνεργασία κεφαλαίου και εργασίας είναι γνωστή σαν mudarabah που είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της ισλαμικής χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης. Γενικά ο όρος musharakah αναφέρεται στους συνεταιρισμούς αλλά υπάρχουν περαιτέρω υποδιαιρέσεις των συνεταιρισμών ανάλογα με τους συνεταίρους, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα τους, το είδος της συνεισφοράς τους.

Όροι και χαρακτηριστικά

Η συμφωνία για το συνεταιρισμό δεν πρέπει απαραίτητα να είναι γραπτή και επίσημη. μπορεί να είναι ανεπίσημη και προφορική.

-Οι συνεργάτες είναι αντιπρόσωποι ο ένας για τον άλλο καθώς όλοι επωφελούνται από τα κέρδη μιας musharakah επιχείρησης.

-Κάθε συνεργάτης έχει ίσα δικαιώματα εκτός αν κάτι ορίζεται διαφορετικά σε όρους του συμβολαίου.

-Κάθε συνεργάτης μπορεί εφόσον το επιθυμεί να συμμετέχει ενεργά σε όλες τις υποθέσεις του συνεταιρισμού. Στις περιπτώσεις όμως δημιουργίας μεγάλων εταιρειών οι συνεταίροι δίνουν το management σε ειδικούς.

-Το μερίδιο συμμετοχής του κάθε εταίρου στα κέρδη είναι προκαθορισμένο και αναφέρεται σε ποσοστό. Δεν επιτρέπεται να ορίζεται από πριν καθορισμένο ποσό.

-Υπάρχει ομοφωνία ανάμεσα στους γνωμοδότες της Σαρία ότι οποιαδήποτε απώλεια καλύπτεται από τους συνεταίρους σύμφωνα με την συμμετοχή τους στο κεφάλαιο.

Η Σαρία ορίζει με σαφήνεια ότι εάν ένα μέλος δεν έχει συνεισφέρει κεφάλαιο τότε δεν ευθύνεται για τις ζημιές. Αυτό σημαίνει ότι οποιαδήποτε κεφαλαιακή συνεισφορά είναι υποκείμενη σε ζημιές ενώ επενδύσεις σε εργασία ή χρόνο περιορίζονται στην απώλεια του χρόνου.

-Η Σαρία αναγνωρίζει την περιορισμένη ευθύνη των μετόχων σε μια οντότητα musarhakah. Η μέτοχοι είναι υπεύθυνοι μόνο για το ποσό που έχουν επενδύσει.

-Ενώ ένας εταίρος μπορεί να αποχωρήσει από την εταιρεία σύμφωνα με το καταστατικό αφού προηγουμένως τακτοποιηθούν τυχόν εκκρεμότητες ο μέτοχος δεν μπορεί να αποχωρήσει αν δεν πουλήσει στην αγορά τις μετοχές του.

-Οι ζημιές μιας περιόδου μπορούν να μεταφέρονται στην επόμενη χρήση. Όμως σ' αυτήν την περίπτωση οποιαδήποτε διανομή κερδών θεωρείται σαν προκαταβολή. Τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να αποφεύγουν τέτοιες καταστάσεις δημιούργησαν από τα κέρδη αποθεματικό για την κάλυψη μελλοντικών ζημιών.

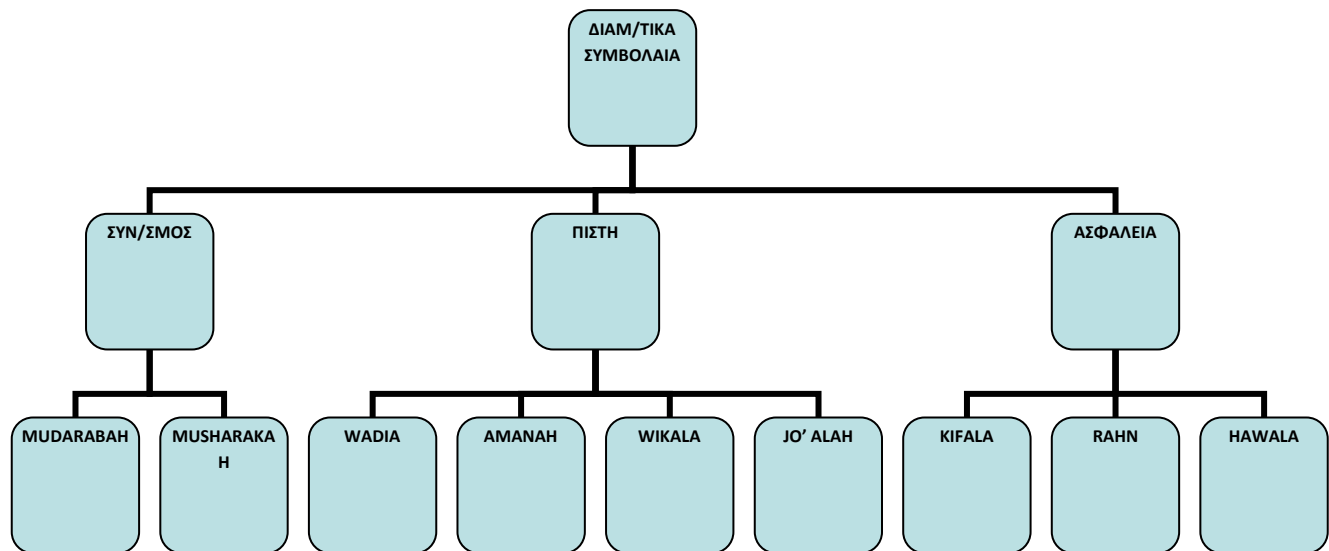

Ένα άλλο είδος musharakah χρησιμοποιείται στην στεγαστική πίστη. Το συμβόλαιο ονομάζεται musharakah-mutanaqisah ή μειούμενη συμμετοχή.

Σε αντίθεση με το Ijorah στεγαστικό συμβόλαιο όπου η ιδιοκτησία του σπιτιού παραμένει στον εκμισθωτή για όλη τη διάρκεια της εκμίσθωσης, η ιδιοκτησία με μειωμένη συμμετοχή μοιράζεται ρητά ανάμεσα στον εκμισθωτή ή στον μισθωτή. Όπως δηλώνει το όνομα η ιδιοκτησία του χρηματοδότη μειώνεται κάθε φορά καθώς ο μισθωτής αγοράζει ένα ποσοστό μέσω των μηνιαίων δόσεων που καταβάλλει. Οι περιοδικές καταβολές του πελάτη μπορούν να διαιρεθούν σε δυο μέρη. Ένα μέρος που αναλογεί στο ενοίκιο και ένα άλλο μέρος που αφορά την αγορά του ακινήτου από τον χρηματοδότη. Με την πάροδο του χρόνου ο πελάτης μπορεί να αγοράσει εξ ολοκλήρου το μερίδιο του χρηματοδότη και έτσι να γίνει ιδιοκτήτης της περιουσίας.

ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ

Τα διαμεσολαβητικά προϊόντα μπορεί να διαιρεθούν σε τρεις κατηγορίες όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα:

Από τα παραπάνω η πρώτη ομάδα είναι η πιο σημαντική. Αφορά διαμεσολαβητικά συμβόλαια μέσω των οποίων δημιουργούνται συνεργασίες κεφαλαίου και επιχειρηματικών ικανοτήτων. Η δεύτερη ομάδα αφορά συμβόλαια που βασίζονται στην πίστη. Η τρίτη ομάδα περιλαμβάνει συμβόλαια που εγγυώνται την χρηματοοικονομική συμπεριφορά των μερών.

Τα διαμεσολαβητικά συμβόλαια που στηρίζονται στην συνεργασία περιλαμβάνουν τόσο τη μορφή mudarabah όσο και την musharakah.

Mudarabah

Το συμβόλαιο Mudarabah επιτελεί σημαντική λειτουργία στην οικονομία συνδυάζοντας τους τρεις σημαντικούς παράγοντες και την παραγωγή: κεφάλαιο, εργασία, επιχειρηματικότητα. Τυπικά ένα τέτοιο συμβόλαιο

περιλαμβάνει μια συμφωνία μεταξύ του κάτοχου του κεφαλαίου με ένα αντιπρόσωπο (mudarib) να διαχειριστεί το κεφάλαιό του και να του επιστρέψει το κεφάλαιο πλέον ένα συμφωνημένο μερίδιο από τα κέρδη. Σαν αμοιβή για την εργασία και την επιχειρηματικότητά του ο mudarib λαμβάνει το υπόλοιπο από τα κέρδη. Τυχόν ζημιές βαρύνουν τον κάτοχο του κεφαλαίου, εκτός εάν οφείλονται σε αμέλεια ή σε κακοδιαχείριση του mudarib.

Πιο επίσημα ένα συμβόλαιο mudarabah είναι μια συμφωνία συνεργασίας ανάμεσα σε ένα επενδυτή και ένα επιχειρηματία ο οποίος δρα σαν αντιπρόσωπος για να επενδύσει τα χρήματά του σε μια κατάλληλη για τον πελάτη επένδυση. Το συμβόλαιο έχει περιορισμένη διάρκεια ζωής και στο τέλος του συμβολαίου μοιράζονται τα κέρδη. Ένα παράδειγμα συμβολαίου mudarabah είναι ένα συμβόλαιο μεταξύ ενός επενδυτή και μιας ισλαμικής τράπεζας, όπου ο πελάτης καταθέτει τα χρήματα και η τράπεζα τα επενδύει. Στο τέλος της περιόδου η τράπεζα και ο επενδυτής μοιράζονται τα κέρδη σύμφωνα με την προσυμφωνημένη αναλογία.

Το συμβόλαιο Mudarabah έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

-Ο επενδυτής εξουσιοδοτεί το mudarib να διαχειριστεί το κεφάλαιό του όπως εκείνος κρίνει όμως σε κάποιες περιπτώσεις ο επενδυτής μπορεί να θέσει συγκεκριμένους περιορισμούς όσον αφορά τη διαχείριση των χρημάτων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις το συμβόλαιο ονομάζεται περιορισμένο mudarabah.

Profit loss sharing

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του mudarabah είναι ότι ενώ τα κέρδη μοιράζονται ανάμεσα στον επενδυτή και τον mudarib οποιαδήποτε απώλεια της επένδυσης βαρύνει τον κεφαλαιούχο εκτός εάν αυτή οφείλεται σε κακοδιαχείριση ή αμέλεια του mudarib. Σε περιπτώσεις όπου ο mudarib δρα μέσα στα συμφωνητικά πλαίσια αλλά η

επένδυση καταλήγει σε ζημιά, η απώλεια του κεφαλαίου βαρύνει τον επενδυτή. Ο mudarib χάνει τα πιθανά κέρδη καθώς και το χρόνο που έχει σπαταλήσει. Ο mudarib δεν είναι εγγυητής του κεφαλαίου παρά μόνο στην περίπτωση που η απώλεια ευθύνεται σε δική του υπαιτιότητα.

-Διανομή κερδών: Σ' ένα συμβόλαιο mudarabah οι δυο πλευρές απολαμβάνουν απόλυτη ελευθερία όσον αφορά τη δυνατότητά τους να καθορίζουν τα ποσοστά των κερδών.

-Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό στο μοίρασμα των κερδών ανάμεσα στον επενδυτή και στον mudarib είναι ότι τα κέρδη αναφέρονται σαν ποσοστά ή αναλογίες και όχι σαν απόλυτοι αριθμοί.

-Η συμφωνία μοιράσματος των κερδών καθορίζεται εκ των προτέρων και πρέπει να δηλώνεται ξεκάθαρα στη συμφωνία μοιρασμού των κερδών. Κανένα από τα δυο μέρη δεν επιτρέπεται να έχει προνομιακή συμμετοχή στα κέρδη και να αποκλείει το άλλο μέρος.

-Η αναλογία στο μοίρασμα των κερδών μπορεί να είναι διαφορετική από την αναλογία καταβολής του κεφαλαίου.

-Η διανομή των κερδών θα πρέπει να λαμβάνει χώρα αφότου επιστραφεί το κεφάλαιο στον επενδυτή. Οποιαδήποτε προσωρινή καταβολή τυχόν γίνει, θα πρέπει να θεωρείται σαν προκαταβολή και να συμψηφίζεται με τα κέρδη ή τις ζημιές μετά την ημερομηνία λήξης του συμβολαίου.

Πολλαπλές σχέσεις

Η Σαρία επιτρέπει τον mudarib να συνάπτει σχέσεις με τρίτους προκειμένου να επενδύσει τα χρήματα. Από τη μια μεριά ο mudarib διαχειρίζεται τα χρήματα των καταθετών και από την άλλη συνάπτει νέα συμβόλαια mudarabah με επιχειρηματίες για να επενδύσει τα κεφάλαιά τους. Αυτή η ευέλικτη δομή του συμβολαίου mudarabah αποτελεί τη βάση των σύγχρονων ισλαμικών τραπεζών.

Πιστωτικός κίνδυνος και κίνδυνος απώλειας του κεφαλαίου

Αφού δεν υπάρχουν απλές εγγυήσεις (ακίνητα ή μηχανήματα) τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν σαν ασφάλεια έναντι στον κίνδυνο της απώλειας η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί αυτός ο κίνδυνος, ο επενδυτής πρέπει να επιλέγει με προσοχή τον mudarib με βάση την φήμη του και τις πληροφορίες από την αγορά. Όταν μια ισλαμική τράπεζα δρα σαν mudarib θα πρέπει να ζητά εγγυήσεις και επιπρόσθετες ασφάλειες.

ΠΙΣΤΗ

Wikala: Με το συμβόλαιο wikala ορίζεται ένα πρόσωπο ή μια νομική οντότητα η οποία ορίζεται να δρα σαν αντιπρόσωπος κάποιου άλλου. Στην καθημερινή πρακτική ο wakil διευκολύνει εμπορικές συναλλαγές. Με το συμβόλαιο wikala δίνεται η εξουσιοδότηση σε ένα τρίτο να φέρει σε πέρας μια συγκεκριμένη εργασία. Η διαφορά με το συμβόλαιο mudarabah έγκειται στο γεγονός ότι ο mudarib έχει απόλυτη ελευθερία και έλεγχο στο πως θα χρησιμοποιήσει τα κεφάλαια, ενώ ο wakil δρα μόνο σαν αντιπρόσωπος για να φέρει σε πέρας ένα συγκεκριμένο καθήκον.

Wabia : Σ' αυτό το συμβόλαιο ο επενδυτής παραδίδει το κεφάλαιό του σε ένα τρίτο προς φύλαξη δίνοντάς του την άδεια να το χρησιμοποιήσει χωρίς να προτίθεται να λάβει απόδοση από αυτό. Τα κεφάλαια wabia που δίνονται, αποτελούν ένα συμβόλαιο πίστης προς τον τρίτο, που τα αποδέχεται. Ανάλογα με τη φάση της συμφωνίας προκύπτει και η ευθύνη για τον τρίτο. Εάν για παράδειγμα δεν χρεώνεται προμήθεια για τις υπηρεσίες φύλαξης, ο τρίτος δεν έχει ευθύνη για τυχόν απώλεια κεφαλαίου εκτός από εκείνα που οφείλονται σε δική του αμέλεια. Όταν όμως χρεώνεται προμήθεια τότε ο τρίτος οφείλει να αποζημιώσει τον επενδυτή σε περίπτωση ζημιάς. Ο τρίτος μπορεί έπειτα από προηγούμενη

έγκριση του επενδυτή να ενοικιάζει το πράγμα του τρίτου, να το δανείσει, να το ενεχυριάσει ή να το χρησιμοποιήσει ο ίδιος αλλά θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να μπορεί να το επιστρέψει σε πρώτη ζήτηση.

Amanah: Το συμβόλαιο amanah έχει την ευρεία έννοια ότι ένα μέρος παραχωρεί για φύλαξη ή επιμέλεια μια ιδιοκτησία σε κάποιον άλλο π.χ. ο εργοδότης παραδίδει την περιουσία του στον εργαζόμενο τότε θεωρείται ότι έχει συναφθεί ένα τέτοιο συμβόλαιο.

Όσον αφορά τη διαμεσολάβηση, amanah θεωρείται, όταν ένα μέρος καταθέτει το κεφάλαιό του σ' ένα άλλο με μοναδικό στόχο την ασφαλή φύλαξη. Η διαφορά με το Wadia είναι ότι στο wadia ο τρίτος μπορεί να χρησιμοποιήσει το πράγμα ενώ στο amanah δεν μπορεί. Οι καταθέσεις όψεως των ισλαμικών τραπεζών προσφέρονται μέσω των συμβολαίων amanah.

Ariya: Συμβόλαια που συνάπτονται μεταξύ δανειστή και δανειζόμενου με τη συμφωνία ο δανειστής να μην χρεώσει τίποτα για τη χρήση του πράγματος που δανείζει. Με άλλα λόγια ο δανειζόμενος θα επωφεληθεί από τη χρήση του πράγματος που δανείστηκε χωρίς να δώσει ενοίκιο ή κάποια άλλη πληρωμή στον δανειστή. Ο δανειζόμενος είναι υπεύθυνος για τη συντήρηση και διατήρηση του πράγματος που δανείστηκε. Επίσης οφείλει να το επιστρέψει αμέσως μόλις το ζητήσει ο δανειστής. Ο δανειστής μπορεί να βάλει περιορισμούς όσο αφορά το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο χρήσης του πράγματος, καθώς επίσης μπορεί να ανακαλέσει το συμβόλαιο οποιαδήποτε ώρα.

Jo'alah: Το συμβόλαιο Jo'alah περιλαμβάνει παροχή μιας υπηρεσίας η οποία περιγράφεται με σαφήνεια στο συμβόλαιο έναντι αμοιβής. Χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση εφευρέσεων ή καινοτομιών,

όπως και για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, management επενδυτικών συμβουλών.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Rahn : Το πιστωτικό ίδρυμα μειώνει τον πιστωτικό κίνδυνο ασφαλίζοντας την υποχρέωση του δανειζόμενου είτε μέσω προσωπικών εγγυήσεων ή με υποθήκη. Με άλλα λόγια ο δανειστής λαμβάνει ένα ακίνητο για εγγύηση για να εξασφαλίσει ότι ο δανειζόμενος θα αποπληρώσει το χρέος του. Το συμβόλαιο rahn ασφαλίζει το δάνειο σε περίπτωση αδυναμίας του δανειζόμενου να αποπληρώσει ο δανειστής μπορεί να έχει δικαίωμα στο ενυπόθηκο ακίνητο.

Το συμβόλαιο rahn έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά.

- Ακίνητα με αξία πώλησης μπορούν να προσφερθούν για υποθήκη.
- Δυο διαφορετικοί πιστωτές μπορούν να εγγράψουν μια κοινή υποθήκη σε ένα δανειστή η οποία θα ασφαλίζει ολόκληρο το δάνειο.
- Αποδοχή της υποθήκης δεν ακυρώνει την απαίτηση του δανειστή για αποπληρωμή του δανείου.
- Εφόσον κατά τη διάρκεια του δανείου ο δανειζόμενος αρνείται να αποπληρώσει, ο δανειστής μπορεί να καταφύγει στη δικαιοσύνη και να υποχρεώσει τον δανειζόμενο να πουλήσει το ενυπόθηκο ακίνητο και να αποπληρώσει την οφειλή του.

Kifala: αναφέρεται σαν μια υποχρέωση η οποία λαμβάνεται με την μορφή εγγύησης προκειμένου να εξασφαλίσει μια ήδη υπάρχουσα υποχρέωση. Περιλαμβάνει εγγύηση για την έγκαιρη παράδοση πράγματος ή εκπλήρωσης υποχρέωσης από το πρώτο υπεύθυνο. Σε περίπτωση χρηματοοικονομικής υποχρέωσης αναφέρεται στην υποχρέωση εκείνος που έχει συνάψει συμβόλαιο kifala να αποπληρώσει το δάνειο σε περίπτωση αδυναμίας του πρωτοφειλέτη να το κάνει.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το συμβόλαιο Kifala δεν απαλλάσσει τον δανειζόμενο από την υποχρέωση του καθώς λαμβάνεται σαν επιπρόσθετη ασφάλεια.

Μπορούν να συναφθούν παραπάνω από ένα συμβόλαια Kifala για μια και μόνο υποχρέωση.

Σε περίπτωση που το δάνειο χορηγείται σε παραπάνω από ένα πρόσωπα, ο κάθε ένας μπορεί να δεσμευτεί και με συμβόλαιο Kifala χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι υπεύθυνος για την αποπληρωμή ολόκληρου του δανείου.

Η ευθύνη για καθυστέρηση πληρωμής του δανείου βαρύνει και τα πρόσωπα που έχουν συνάψει συμβόλαια kifala για το δάνειο αυτό.

Η αποδέσμευση ενός προσώπου από το συμβόλαιο Kifala δεν αποδεσμεύει σε καμία περίπτωση το κύριο οφειλέτη του δανείου.

Hawala: αφορά συμβόλαιο μεταφοράς μιας υποχρέωσης αποπληρωμής δανείου από ένα οφειλέτη σε έναν άλλο, αποδεσμεύοντας τον αρχικό οφειλέτη από την υποχρέωση να αποπληρώσει το δάνειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η έννοια σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχει πολύ μεγάλη σημασία για την βιωσιμότητα των Τραπεζών. Για μια Τράπεζα σταθερότητα μπορεί να οριστεί σαν τα έσοδα από τη χρήση των κεφαλαίων να είναι περισσότερα από τις πηγές ανεύρεσης αυτών των κεφαλαίων.

Στην ισλαμική Τραπεζική όπως έχουμε δει μέχρι τώρα απαγορεύεται η είσπραξη ή χορήγηση τόκου στις συναλλαγές. Αντί αυτού έχουν εισαχθεί συμβόλαια profit and loss sharing καθώς και άλλες υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται από τις Τράπεζες έναντι προμήθειας. Ένας μεγάλος αριθμός συμβολαίων έχουν αναπτυχθεί ανάλογα με τα δικαιώματα των επενδυτών σε συμμετοχή στο management της επιχείρησης και τον προσδιορισμό του χρόνου των ταμειακών ροών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος είναι η απαγόρευση επενδύσεων σε ριψοκίνδυνα προϊόντα (gambling) και σε επιχειρήσεις που ασχολούνται με επεξεργασία χοιρινού κρέατος , πορνογραφία , αλκοόλ.

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται οι απόψεις σχετικά με τη σταθερότητα του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος.

Ο κίνδυνος της αστάθειας του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος είναι διαφορετικός από εκείνον των συμβατικών Τραπεζών. Ο κίνδυνος σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος και έχει να κάνει με τις ιδιότητες- λειτουργίες των χρηματοοικονομικών προϊόντων καθώς και με το γενικό νομικό – κανονιστικό, διοικητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι Ισλαμικές Τράπεζες.

Παρακάτω αναφέρονται τα βασικά σημεία τα οποία ενυπάρχουν στο ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής όσον αφορά την σταθερότητα του συστήματος.

- Με την μέθοδο PLS η τράπεζα μετακυλύει τον πιστωτικό κίνδυνο στους καταθέτες της αλλά με αυτόν τρόπο αυξάνει το κίνδυνο ολόκληρου του ενεργητικού καθώς καθιστά τις Τράπεζες ευάλωτες στον κίνδυνο αξιοπιστίας της από τους κατόχους μετοχικού κεφαλαίου.
- Ο λειτουργικός κίνδυνος είναι πολύ υψηλός στις ισλαμικές τράπεζες. Λειτουργικός κίνδυνος σχετίζεται μεταξύ άλλων με την ζημιά σαν αποτέλεσμα απουσίας η ανεπαρκών εσωτερικών διαδικασιών έλεγχου, διαχείρισης ανθρωπίνου δυναμικού και διαδικασιών νομικού περιεχομένου καθώς και θεμάτων που αφορούν την συμμόρφωση με το νόμο της Σαρία .Αφορά σε μια

σειρά πολύπλοκων διαδικασιών που έχουν να κάνουν με την επίβλεψη των κανόνων PLS δεδομένου ότι οι Τράπεζες διαθέτουν περιορισμένα νομικά μέσα για την επιτήρηση των επιχειρηματιών.

- Η τυπική κατηγοριοποίηση των προϊόντων δεν είναι εφικτή λόγω της πολυπλοκότητας των πιθανών χρηματοπιστωτικών μέσων που μπορεί να χρησιμοποιηθούν αυξάνοντας έτσι τον λειτουργικό κίνδυνο που συχνά προκύπτει και από την νομική ασάφεια ερμηνείας των χρηματοδοτικών συμβολαίων.
- Οι Ισλαμικές Τράπεζες χρησιμοποιούν λιγότερα μέτρα αντιστάθμισης κινδύνου και το περιβάλλον που δραστηριοποιούνται έχει μικρή διατραπεζική αγορά καθώς επίσης έχουν και περιορισμένη πρόσβαση στο δανεισμό από την κεντρική τράπεζα.
- Εναλλακτικοί τρόποι χρηματοδότησης φέρουν λιγότερο κίνδυνο άλλα εξακολουθούν να είναι ριψοκίνδυνοι λόγω κυρίως του λειτουργικού κινδύνου
- Τελευταίο αναφέρεται το γεγονός ότι εφόσον οι καταθέσεις δεν είναι εγγυημένες ίσως αποτελεί και κίνητρο και την τράπεζα να χρηματοδοτεί περισσότερα επικίνδυνα προγράμματα, καθώς επίσης και τον κίνδυνο χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να λειτουργούν με ανεπαρκή κεφάλαια.

Μελετητές οι οποίοι υποστηρίζουν το Ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα διατείνονται ότι η προσκόλληση στον κανόνα PLS δεν σημαίνει κατ'ανάγκη ότι θα οδηγήσει σε απώλειες το Τραπεζικό σύστημα . Αντίθετα η Τράπεζα λειτουργεί μ ένα διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο και οι ενδεχόμενες απώλειες από έναν πελάτη αντισταθμίζονται από την κερδοφορία του άλλου. Οι απώλειες στις Τράπεζες σχετίζονται με το ποιον χρηματοδοτούν. Δεν υπάρχει κανένας ιδιαίτερος λόγος που να

υπαγορεύει ότι οι ισλαμικές Τράπεζες θα έχουν μεγαλύτερες απώλειες από τις συμβατικές .

Υπάρχουν τρία βασικά στοιχεία τα οποία καθορίζουν το καλό τέλος μιας χρηματοδότησης. Πρώτον ποιον χρηματοδοτεί η Τράπεζα; Δεύτερον για ποιον λόγο γίνεται η χρηματοδότηση και τρίτον κατά πόσο γίνεται σωστή επίβλεψη της χρηματοδοτούμενης επιχείρησης. Με δεδομένο ότι θα ασκείται σωστό management δεν υπάρχει λόγος να υποστηρίζεται ότι οι Ισλαμικές Τράπεζες θα έχουν προβλήματα φερεγγυότητας. Αντίθετα επειδή οι Ισλαμικές τράπεζες έχουν μερίδιο από τα κέρδη της επιχείρησης που χρηματοδοτούν έχουν συμφέρον να παρακολουθούν την πορεία της πιο στενά προκειμένου να επιτευχτεί ο κοινός τους στόχος.

Σε αυτό το σύστημα ενυπάρχει όμως και το κίνητρο των δανειζόμενων να μην δηλώνουν τα κέρδη τους ή να δηλώνουν μειωμένα κέρδη με σκοπό να εξαπατήσουν την Τράπεζα. Μελετητές σε αυτό το θέμα έχουν προτείνει την προσφυγή στη δικαιοσύνη σε περίπτωση μη τήρησης του συμβολαίου, την δημιουργία μιας black list στην οποία θα καταχωρούνται όσες επιχειρήσεις δεν δηλώνουν τα πραγματικά κέρδη, οπότε θα γίνονται γνωστές στην αγορά και θα τιμωρούνται με απώλεια φήμης καθώς επίσης και τη βελτίωση των μηχανισμών ελέγχων προκειμένου να υπερκεραστεί το πρόβλημα.

Στον ισχυρισμό ότι σε ένα κόσμο όπου οι συναλλαγές πρέπει να γίνονται με όλα τα μέρη οι Ισλαμικές Τράπεζες δεν μπορούν να συνεργαστούν με τις Δυτικές, οι υποστηρικτές του συστήματος ανταπαντούν ότι υπάρχει τρόπος συμβατός με την Σαρία. Οι Ισλαμικές Τράπεζες θα τηρούν έναν λογαριασμό με πιστωτικό υπόλοιπο στην ανταποκρίτρια τράπεζα χωρίς να απαιτούν τόκο και σε περίπτωση που ο λογαριασμός έχει χρεωστικό υπόλοιπο θα πρέπει να τον επαναφέρουν στην προηγούμενη κατάσταση

έγκαιρα. Για το Χρεωστικό υπόλοιπο η ανταποκρίτρια τράπεζα δεν θα απαιτεί χρεωστικούς τόκους. Επίσης θα μπορεί να παρέχει και άλλες υπηρεσίες όπως εγγυητικές επιστολές χρεώνοντας μόνο ένα προσυμφωνημένο ποσό σαν προμήθεια.

Οι υποστηρικτές του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος δηλώνουν ότι το χρηματοδοτικό σύστημα που λειτουργεί με τους κανόνες του PLS λειτουργεί περισσότερο αποτελεσματικά όσον αφορά την κατανομή των πόρων από ότι το αντίστοιχο Δυτικό. Οι απόψεις αυτές διακρίνουν τρεις λόγους για τους οποίους το Ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα προσφέρει σταθερότητα και είναι βιώσιμο.

Απουσία Μόχλευσης και χρηματοδότησης του χρέους

Η τελευταία χρηματοοικονομική κρίση, που έρχεται 82 χρόνια μετά την κρίση του 1929-1930 ξέσπασε στην αγορά των στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν. Η προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου από τις τράπεζες, η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών οντοτήτων, προκάλεσαν ένα "ντόμινο" αλυσιδωτών αντιδράσεων στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό και κτηματομεσιτικό τομέα.

Η τεχνική της τιτλοποίησης παρουσίαζε μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς περιόριζε τον πιστωτικό κίνδυνο στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια και συχνά αναφερόταν ως η δεύτερη πιο αποτελεσματική πρακτική μετά τη δημιουργία των narrow banks. Η πρακτική δε, ήταν συμβατή και με τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, παράλληλα με τη μετατροπή

παγωμένων κεφαλαίων (δάνεια) σε λειτουργικά εργαλεία (τίτλους). Η αύξηση της ρευστότητας στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια και η εξάλειψη του ετεροχρονισμού ανάμεσα σε απαιτήσεις και υποχρεώσεις ήταν ορισμένα από τα πλεονεκτήματα που τους παρείχε το εργαλείο της τιτλοποίησης.

Ένα άλλο είδος τιτλοποιήσεων παρουσιάστηκε με τη δημιουργία των δομημένων επενδυτικών εργαλείων (Structured Credit Instruments). Τα πιο χαρακτηριστικά δομημένα προϊόντα ήταν οι Τίτλοι Εγγυημένων Δανειακών Υποχρεώσεων (Collateralized Debt Obligations, CDOs). Επάνω σε αυτούς τους τίτλους παρήχθησαν και τα CDOs δεύτερης γενιάς, τα λεγόμενα CDOs-square. Η εταιρική οντότητα εμφάνιζε στο Παθητικό τις υποχρεώσεις από τίτλους CDOs (δηλαδή καταβολή τοκομεριδίων και της αξίας κατά τη λήξη) και στο Ενεργητικό της απαιτήσεις σε δάνεια τιτλοποιήσιμα. Συνεπώς, με την είσπραξη των δόσεων από τα δάνεια, μπορούσε εν συνεχεία να πληρώνει τις υποχρεώσεις της στους ομολογιούχους. Το νέο χαρτοφυλάκιο αποτελείτο από ποικίλα στοιχεία με διαφορετική έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο. Έκαστος τίτλος (tranche) θα μπορούσε να πωληθεί σε διάφορες ομάδες επενδυτών, με διαφορετική αντιμετώπιση του ρίσκου (risk aversion). Οι επενδυτές των τελευταίων στη σειρά έκδοσης τίτλων είχαν και το μεγαλύτερο κίνδυνο, συνεπώς απολάμβαναν και μεγαλύτερες απολαβές από τόκους. Ένα μέρος των χρεογράφων κρατούνταν από την η αρχική τράπεζα. Επιπλέον εμφανίστηκαν ειδικές επενδυτικές εταιρίες υψηλής μόχλευσης τα Conduits και τα SIVs(από το Structured Investment Vehicles) δηλαδή Εταιρίες Δομημένων Επενδυτικών Προϊόντων.

Το συγκεκριμένο μοντέλο που αναπτύχθηκε δημιουργούσε μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους δανειολήπτες της τράπεζας-παραγωγού και τους τελικούς επενδυτές. Επιπλέον, το μοντέλο υστερούσε στην εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Συχνά γίνονταν πρόχειρες βαθμολογήσεις από τα CRAs λόγω της ποικιλίας διαφόρων τύπων CDOs. Η μεγάλη εξάρτηση από τα CRAs για τη διαμόρφωση των τιμών, σε συνδυασμό με την περιορισμένο έλεγχο των δανειοληπτών από τις τράπεζες, οδήγησε στην κρίση εμπιστοσύνης ως προς τη βαθμολόγηση των CDOs.

Στην αμερικανική αγορά, στα πλαίσια πολιτικών επιλογών και της οικοδομικής φιλοσοφίας των ΗΠΑ, αναπτύχθηκε πολύ μια ιδιαίτερη κατηγορία στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης (subprimes). Πρόκειται ουσιαστικά για δάνεια που χορηγούνταν χωρίς εγγύηση σε οικογένειες με ιδιαίτερα χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, σε πολλές περιπτώσεις μη ευκατάστατες. Τα δάνεια αυτά δίνονταν με ευκολία και ανέρχονταν στο 13% της συνολικής στεγαστικής πίστης των ΗΠΑ.

Τα προβλήματα που προέκυψαν από τη χορήγηση αυτών των δανείων οφείλονται στην καταστρατήγηση ενός βασικού κανόνα της τραπεζικής πίστης: την αναγκαιότητα διεξαγωγής της δέουσας πιστοληπτικής αξιολόγησης των δανειοληπτών ώστε να διαφοροποιηθούν οι επιτοκιακές χρεώσεις, ανάλογα με τον κίνδυνο. Όταν τα επιτόκια άρχιζαν να ανεβαίνουν, πολλοί δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις.

Λόγω των περιορισμών της Σαρία και της έλλειψης ομοφωνίας από τους μελετητές πάνω στο θέμα η ανάπτυξη της δευτερογενούς αγοράς είναι περιορισμένη.

Στο Ισλάμ το gharar είναι απαγορευμένο. Με τον όρο gharar εννοείται

<< η αβεβαιότητα και η έλλειψη σαφήνειας στο συμβόλαιο σχετικά με την ύπαρξη του αντικειμένου στο οποίο αναφέρεται το συμβόλαιο ή της δυνατότητας μεταφοράς του αντικειμένου αυτού καθώς και της ποσότητας ή της ποιότητάς του>>. Gharar αποτελούν οι ανοικτές πωλήσεις χρηματοπιστωτικών μέσων και οι πωλήσεις αξιόγραφων στις οποίες ο επενδυτής δεν έχει την κυριότητα και οι συναλλαγές σε τιτλοποιημένα χρέη.

Γι αυτόν το λόγο μελετητές υποστηρίζουν ότι τα Ισλαμικά Τραπεζικά ιδρύματα δεν επηρεάζονται άμεσα από τα προβλήματα που προκύπτουν με την αναχρηματοδότηση χρέους και τα παράγωγα προϊόντα .

Η έμφυτη αντιστοιχία των στοιχείων του ενεργητικού με του παθητικού

Το παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα είναι εκτεθειμένο σε αναντιστοιχία των στοιχείων του ενεργητικού με εκείνα του παθητικού. Έτσι οδηγείται πολλές φορές σε έλλειψη ρευστότητας λόγω του ότι οι υποχρεώσεις του προς τις καταθέσεις ωριμάζουν γρηγορότερα από ότι οι εισροές από τα δάνεια. Οι παραδοσιακές Τράπεζες προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα ρευστότητας είτε δανείζονται από άλλες Τράπεζες, είτε αυξάνουν τα επιτόκια καταθέσεων προκειμένου να αποφύγουν εκροές κεφαλαίων. Με δεδομένο ότι στο βραχυχρόνιο διάστημα οι καταθέσεις είναι δεδομένες ένα οποιαδήποτε σοκ στην οικονομία θέτει τις Τράπεζες σε κίνδυνο ρευστότητας με μοναδικό πλέον καταφύγιο τον δανεισμό από την κεντρική Τράπεζα ο οποίος είναι εξαιρετικά ακριβός. Στο Δυτικό σύστημα οι κεντρικές τράπεζες μετακυλύουν στην κοινωνία το κόστος της απομείωσης του ενεργητικού των Τραπεζών(με τον πληθωρισμό) σε

περιόδους κρίσης ενώ σε περιόδους οικονομικής άνθησης τα οφέλη παραμένουν ιδιωτικά.

Το Ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα αναμένεται να είναι περισσότερο ευσταθές λόγω της έμφυτης αντιστοιχίας των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού. Οι υποχρεώσεις του είναι είτε σε μορφή μετοχών είτε συνδεδεμένες με μελλοντικές ταμιακές ροές και μόνο εάν σημειωθούν κέρδη. Πιθανά προβλήματα φερεγγυότητας σ' ένα τέτοιο σύστημα μπορεί να προκύψουν από κακή διοίκηση των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων ή από εξωγενείς στο σύστημα παράγοντες, οι οποίοι σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν μέρη του συστήματος.

Απουσία του πολλαπλασιαστή χρήματος

Η εισαγωγή των τραπεζικών καταθέσεων και των επιταγών σαν μέσα πληρωμών θεωρείται ότι μπορεί εν δυνάμει να αποκλείσει την χρήση του φυσικού χρήματος εξ ολοκλήρου. Το χρήμα που εκδίδεται από το κράτος έχει τη μορφή κερμάτων και χαρτονομισμάτων. Οι Τραπεζικές καταθέσεις είναι το χρήμα που δημιουργείται από το Τραπεζικό σύστημα. Η σχέση ανάμεσα στην ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί και των καταθέσεων ή της πίστης είναι γνωστή ως τραπεζικός πολλαπλασιαστής.

Οποιαδήποτε τράπεζα μπορεί να παράγει χρήμα μέσω της πίστωσης. Συνήθως οι Τράπεζες χορηγούν δάνεια έναντι των καταθέσεων. Συχνά όμως οι Τράπεζες παρέχουν πίστη έναντι ανεπαρκών καταθέσεων.

Όποτε υπάρχει έλλειψη ρευστότητας οι Τράπεζες δανείζονται μεταξύ τους ή καταφεύγουν στην κεντρική Τράπεζα.

Η ευρεία έννοια του χρήματος περιλαμβάνει την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί πλέον καταθέσεων όψεως και προθεσμίας. Η δημιουργία

χρήματος δεν είναι μια μηχανιστική διαδικασία αλλά εξαρτάται από την προθυμία των Τραπεζών να δανείζουν και την προθυμία των πελατών να δανειστούν. Όταν οι Τράπεζες επιθυμούν να επεκτείνουν την πίστη χαμηλώνουν τα επιτόκια και δανείζουν χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς. Σε αντίθετη περίπτωση τα επιτόκια ανεβαίνουν, οι Τράπεζες συσσωρεύουν αποθεματικά και χορηγούν δάνεια μόνο σε πολύ καλούς πελάτες.

Ο μηχανισμός του τραπεζικού πολλαπλασιαστή είναι απλός. Υποθέτουμε ότι η κεντρική τράπεζα αγοράζει ένα κρατικό ομόλογο αξίας 100 ΕΥΡΩ εκδίδοντας νέο χρήμα. Τα 100 ΕΥΡΩ έστω ότι κατατίθενται στην τράπεζα Α. Η τράπεζα Α διακρατεί έστω τα 10 ΕΥΡΩ σαν αποθεματικό στην κεντρική Τράπεζα και χορηγεί τα 90 ΕΥΡΩ. Εκείνος που λαβαίνει την χορήγηση πληρώνει τόκο οπότε θα επιθυμεί να επενδύσει τα χρήματά του. Οπότε αργά η γρήγορα τα χρήματα θα καταλήξουν στην Τράπεζα Β με τη μορφή κατάθεσης. Παρόμοια διαδικασία θα συνεχιστεί έως ότου το αρχικό ποσό των 100ΕΥΡΩ πολλαπλασιαστεί επί 10 και γίνει 1.000 ΕΥΡΩ. Ο τραπεζικός πολλαπλασιαστής ορίζεται σαν το αντίστροφο του ποσοστού των υποχρεωτικών διαθεσίμων.

Με αυτό τον μηχανισμό δύο πιθανές πηγές αστάθειας προκύπτουν.

Πρώτον αν ταυτόχρονα ζητήσουν τα χρήματά τους από τις Τράπεζες οι καταθέτες των 100 ΕΥΡΩ, των 90 ΕΥΡΩ κτλ θα δημιουργηθεί πρόβλημα ρευστότητας στις Τράπεζες. Δηλαδή η δημιουργία χρήματος μέσω τραπεζικών καταθέσεων οδηγεί σε μια αστήρικτη επέκταση της πίστης η οποία υπερβαίνει κατά πολύ τις πραγματικές αποταμιεύσεις στην οικονομία. Η κεντρική τράπεζα διαδραματίζει το ρόλο του εσχάτου δανειστή παρέχοντας διευκολύνσεις στις Τράπεζες που δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Δεύτερον πιθανή αστάθεια μπορεί να προκύψει από την μείωση της αξίας της αξίας του ενεργητικού(λόγω πχ πολλών δανείων σε

καθυστέρηση). Ακόμα και αν η τράπεζα ρευστοποιήσει το ενεργητικό της δεν θα είναι σε θέση να καλύψει τις υποχρεώσεις του παθητικού. Αν αυτό συμβεί σε όλες τις Τράπεζες το σύστημα μπορεί να έρθει αντιμέτωπο με κερδοσκοπική υποτίμηση του ενεργητικού. Η κεντρική Τράπεζα σε αυτήν την περίπτωση θα αυξήσει τα αποθέματα των τραπεζών με αύξηση της προσφοράς χρήματος. Με αυτόν τον τρόπο όμως δημιουργούνται πληθωριστικές πιέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε επιβολή φόρων σε μισθωτούς σε για χάρη των δανειστών.

Με άλλα λόγια η κεντρική Τράπεζα σε αυτή την περίπτωση μετακυλύει το κόστος υποτίμησης του ενεργητικού στους πολίτες ενώ σε περίπτωση όπου έχουμε ανατίμηση των στοιχείων του ενεργητικού όλα τα κέρδη παραμένουν ιδιωτικά.

Το Ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα δέχεται τις αποταμιεύσεις με την μορφή καταθέσεων και τις επενδύει σε αγορές μεριδίων από χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις. Δεν υπάρχει δημιουργία χρήματος μέσω της πίστης, και οι επενδύσεις είναι καλυμμένες με στοιχεία του ενεργητικού. Το ποσό των καταθέσεων ορίζεται σαν οι πραγματικές καταθέσεις και η αναλογία εισοδήματος προς καταθέσεις. Σε αυτό το σύστημα είναι η διαδικασία παραγωγής πλούτου που δημιουργεί εισροές και όχι ο πολλαπλασιαστής χρήματος όπως συμβαίνει στο συμβατικό Τραπεζικό σύστημα. Νέες εισροές σε μια Ισλαμική Τράπεζα προέρχονται από νέες καταθέσεις και όχι από τα δάνεια τα οποία μεταφέρονται από μια Τράπεζα στην άλλη.

Έτσι το Ισλαμικό Τραπεζικό σύστημα αναμένεται να μη βιώνει μεγάλες κρίσεις. Μέτριες και σύντομες κρίσεις μπορεί να οφείλονται είτε σε φυσικά αίτια, είτε σε τεχνολογικές αλλαγές ή μεταβολές στη ζήτηση. Δεν είναι όμως έμφυτες στο σύστημα όπως συμβαίνει με τις συμβατικές Τράπεζες.

Μελετητές υποστηρίζουν επίσης ότι είναι πολύ εύκολο να αναγνωρίσει κάποιος πως το Δυτικό σύστημα που στηρίζεται στο επιτόκιο επιτείνει την ύφεση. Μόλις οι τράπεζες καταλάβουν ότι η επιχείρηση που χρηματοδοτούν αντιμετωπίζει προβλήματα, διακόπτουν την παροχή πίστωσης και κάνουν απαιτητά όλα τα δάνεια. Με αυτόν τον τρόπο η επιχείρηση αναγκάζεται να διακόψει τη λειτουργία της, η ανεργία αυξάνεται και η ζήτηση μειώνεται επεκτείνοντας έτσι την ύφεση. Οι Ισλαμικές Τράπεζες όμως είναι προετοιμασμένες να μοιραστούν τις ζημιές βοηθώντας έτσι την επιχείρηση να ξεπεράσει μια δύσκολη περίοδο χωρίς να διακόψει την λειτουργία της. Από αυτήν την άποψη θεωρούνται ότι προωθούν την σταθερότητα του συστήματος παρά ότι συμβάλλουν στην αποσταθεροποίηση του

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Η μεγάλη ανάπτυξη που γνωρίζει τα τελευταία χρόνια η Ισλαμική Τραπεζική οδηγεί πολλούς μελετητές να ερευνήσουν βαθύτερα τους λόγους αυτού του φαινομένου . Είναι πράγματι το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα ένα μοναδικό φαινόμενο ή στην πραγματικότητα η καθημερινή του λειτουργία διαφέρει κατά πολύ από όσα η θεωρία υπαγορεύει ; Παρακάτω παρουσιάζονται οι κύριες αποκλίσεις του Ισλαμικού Τραπεζικού συστήματος από την θεωρία στην πράξη.

Εγγύηση των Καταθέσεων

Στην καθημερινή πρακτική όλες οι καταθέσεις και οι επενδύσεις είναι εγγυημένες. Άλλες φορές δηλώνεται επίσημα επάνω στα συμβόλαια και άλλες εννοείται έμμεσα στις συμφωνίες μεταξύ τραπεζών και πελατών. Τις περισσότερες φορές η Τράπεζα εγγυάται την αναμενομένη απόδοση των επενδύσεων. Το σημείο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι αυτή η εγγυημένη απόδοση έχει αποσυνδεθεί από τα κέρδη της Τράπεζας. Σαν αποτέλεσμα η αναμενόμενη απόδοση για κάθε τύπο επένδυσης είναι ίδια για όλες τις Τράπεζες ανεξάρτητα από το διαφορετικό επίπεδο κερδοφορίας της κάθε μιας. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η εφαρμογή του κανόνα PLS γίνεται μέσω πολύπλοκων διαδικασιών προκειμένου να διατηρηθεί η σχέση μεταξύ των κερδών της Τράπεζας που προέρχονται από τις επενδύσεις των καταθέσεων.

Οι κεντρικές Τράπεζες από την άλλη δεν επιτρέπουν στις Τράπεζες να έχουν μεταξύ τους σημαντικές διαφορές στις αποδόσεις που προσφέρουν στους πελάτες τους προκειμένου να αποφύγουν μαζικές μετακινήσεις κεφαλαίων οι οποίες πιθανόν να προκαλέσουν αστάθεια στο σύστημα. Για να το πετύχουν αυτό επιβάλλουν ένα πλαίσιο, (το οποίο διαφοροποιείται ανάλογα με τον τομέα της οικονομίας και το είδος του πελάτη), μέσα στο οποίο επιτρέπεται να διαπραγματεύονται με τους πελάτες.

Λήψη εγγυήσεων

Ενώ από την θεωρία δεν επιτρέπεται η λήψη εγγυήσεων σε χρηματοδοτήσεις με τον κανόνα PLS στην πράξη εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των Τραπεζών να λαμβάνουν εγγυήσεις. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται ή ακόμα και ελαχιστοποιείται το στοιχείο του κινδύνου και της αβεβαιότητας το οποίο είναι βασικό σε κάθε συναλλαγή. Επιπλέον ο τρόπος χρηματοδότησης PLS ο οποίος ενέχει το στοιχείο του κινδύνου και του καταμερισμού του, παύει να λειτουργεί όπως αρχικά σχεδιάστηκε και να ομοιάζει με άλλους τύπους χρηματοδότησης που έχουν πολύ μικρότερο κίνδυνο.

Αποφυγή χρήσης του PLS paradigm

Στην πραγματικότητα οι Τράπεζες δείχνουν μια ιδιαίτερη προτίμηση στην χρησιμοποίηση άλλων μεθόδων χρηματοδότησης αποδεκτών από την Shar'ah εκτός από το PLS paradigm. Οι Ισλαμικές Τράπεζες δεν χρησιμοποιούν την παραπάνω μέθοδο χρηματοδότησης εξαιτίας του υψηλού κόστους εποπτείας και επιτήρησης της επιχείρησης πελάτη. Στην περίπτωση χρηματοδότησης επιχειρήσεων με συμβόλαιο musharakah το υψηλό κόστος αφορά τον ηθικό κίνδυνο και την ασύμμετρη πληροφόρηση, καθώς η χρηματοδοτούμενη επιχείρηση έχει κίνητρο να μην δηλώνει κέρδη ή με λογιστικά τρικ να δηλώνει μειωμένα κέρδη.

Επίσης η διοίκηση της χρηματοδοτούμενης επιχείρησης έχει κίνητρο να αναλαμβάνει επενδυτικά σχέδια υψηλού κινδύνου μια και σε περίπτωση απώλειας η επιχείρηση δεν συμμετέχει στις ζημιές. Επιπλέον η εφαρμογή του PLS ενώ απαιτεί τη συμμετοχή της Τράπεζας στο management της χρηματοδοτούμενης επιχείρησης στην πραγματικότητα η διοίκηση και ο έλεγχος του επενδυτικού σχεδίου αφήνονται αποκλειστικά στην επιχείρηση. Επιπρόσθετα η εφαρμογή του μοντέλου PLS προϋποθέτει

μια καλά οργανωμένη υποδομή όπου θα παρέχονται πληροφορίες για την πιστοληπτική ικανότητα των υποψήφιων επενδυτών και για τα ίδια τα επενδυτικά σχέδια. Στις περισσότερες χώρες όμως που δραστηριοποιούνται οι Ισλαμικές Τράπεζες τέτοια υποδομή δεν υπάρχει ακόμα.

Στην μελέτη των Beng Soon Chong, Ming-Hua Liu (2006) σχετική με το κατά πόσο οι ισλαμικές τράπεζες στην Μαλαισία ακολουθούν το PLS paradigm αναφέρεται ότι από την πλευρά του ενεργητικού μόνο το 0,5% της συνολικής χρηματοδότησης βασίζεται σε συμβόλαια mudarabah και musharakah. Η ισλαμική χρηματοδότηση στη Μαλαισία βασίζεται κυρίως συμβόλαια bai' muajjal ijarah και istisna. Από την πλευρά των καταθέσεων όμως τα συμβόλαια mudarabah αντιστοιχούν στο 70% του παθητικού της Τράπεζας. Αν και οι παραπάνω καταθέσεις υποτίθεται ότι δεν φέρουν τόκο οι Beng Soon Chong, Ming-Hua Liu (2006) στην εργασία τους βρήκαν ότι α) οι αποδόσεις των καταθέσεων των ισλαμικών τραπεζών είναι χαμηλότερες από εκείνες των εμπορικών Τραπεζών.

β) αλλαγές στα επιτόκια των συμβατικών τραπεζών προκαλούν αλλαγές στις αποδόσεις των ισλαμικών τραπεζών προς την ίδια κατεύθυνση χωρίς να συμβαίνει όμως το αντίθετο γ) οι αποδόσεις των Ισλαμικών επενδύσεων είναι θετικά συνδεδεμένες με το επιτόκιο των συμβατικών τραπεζών σε long run period. Μια πιθανή εξήγηση για την παραπάνω συμπεριφορά θα μπορούσε να είναι ο ανταγωνισμός που αντιμετωπίζουν οι ισλαμικές τράπεζες από τις συμβατικές.

Μια Ισλαμική τράπεζα είναι εκτεθειμένη στον κίνδυνο αναλήψεων σαν αποτέλεσμα των χαμηλότερων αποδόσεων στις επενδύσεις. Προκειμένου να αποφύγουν εκροή κεφαλαίων προσφέρουν περίπου τις ίδιες αποδόσεις με τις παραδοσιακές Τράπεζες ανεξάρτητα δηλαδή από την πραγματική τους λειτουργία και την κερδοφορία τους. Αν δεν το κάνουν αυτό ίσως

αντιμετωπίσουν μαζικές εκροές κεφαλαίου που μπορεί να απειλήσει και την ίδια την λειτουργία τους.

Διαχωρισμός των κατηγοριών των επενδυτών

Μια άλλη απόκλιση της πράξης από τη θεωρία είναι η λογιστική απεικόνιση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού. Στη θεωρία η Ισλαμική Τραπεζική προσδιορίζει ακριβώς τα στοιχεία του ενεργητικού που χρηματοδοτούνται από καταθέσεις όψεως, επενδύσεις, ειδικούς επενδυτικούς λογαριασμούς και μετοχές.

Στην πράξη όμως όλα τα στοιχεία του ενεργητικού χρηματοδοτούνται από όλα τα στοιχεία του παθητικού ανεξάρτητα από την προέλευσή τους. Παρόλο που οι Ισλαμικές Τράπεζες λειτουργούν σαν επενδυτικές και εμπορικές Τράπεζες το εμπορικό και το επενδυτικό κομμάτι δεν παρακολουθείται ξεχωριστά ώστε να είναι διακριτά τα τμήματα και οι λειτουργίες της Τράπεζας από λογιστική, διοικητική και χρηματοοικονομική άποψη.

Λογιστική απεικόνιση του ισολογισμού και δικαιώματα των κατόχων επενδυτικών λογαριασμών

Τα Ισλαμικά Τραπεζικά ιδρύματα έχουν δεχθεί κριτική διότι ενώ στην θεωρία οι επενδυτικοί λογαριασμοί πρέπει να λειτουργούν με το μοντέλο PLS στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω. Αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα την παραπλανητική εμφάνιση των στοιχείων του παθητικού, διότι τυχόν απώλειες από το ενεργητικό εμφανίζονται σαν απώλειες από τις καταθέσεις ή από το κεφάλαιο. Στην πραγματικότητα δεν παρέχεται πληροφόρηση από την τράπεζα για την αξία των καταθέσεων της . Αυτό το γεγονός θέτει ένα

ζήτημα για την διαφάνεια και το βαθμό αποκάλυψης όλων των πληροφοριών που σχετίζονται με τη λειτουργία της Τράπεζας.

Επίσης υπενθυμίζει την ανάγκη για την σωστή λογιστική παρακολούθηση και το ταίριασμα των στοιχείων του ενεργητικού με του παθητικού όπως προβλέπεται από τη θεωρία.

Επιπρόσθετα οι κάτοχοι των επενδυτικών λογαριασμών μέσω των οποίων χρηματοδοτούνται στοιχεία του ενεργητικού ή άλλες επενδύσεις από την Τράπεζα δεν έχουν καμία συμμετοχή στην διαχείριση αυτής της διαδικασίας. Οι πλειοψηφία είναι φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν οργανωθεί προκειμένου να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους για την επιτήρηση της διαχείρισης των χρημάτων τους. Αποτελεί ευθύνη του Συμβουλίου των εμπειρογνομόνων της Shari'ah να εγκαταστήσει επαρκείς μηχανισμούς ώστε να είναι σε θέση να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των κατόχων επενδυτικών λογαριασμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Οι ισλαμικές τράπεζες δραστηριοποιούνται σε ένα περιβάλλον το οποίο δεν τους επιτρέπει να αναδείξουν το δυναμικό τους. Για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένα οποιοδήποτε Πιστωτικό Ίδρυμα θα πρέπει διάφοροι παράγοντες να δημιουργούν ένα ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την επέκταση του τραπεζικού συστήματος.

Ο σχεδιασμός, η έγκριση και η εφαρμογή χρηματοοικονομικών προϊόντων που αφενός θα τηρούν το νόμο της σαρία και αφετέρου θα προσφέρουν μια ανταγωνιστική εναλλακτική λύση στα παραδοσιακά χρηματοοικονομικά προϊόντα είναι ουσιαστικής σημασίας. Επίσης θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα δίκτυο για την προώθηση και τη διανομή και να πειστούν οι υποψήφιοι πελάτες ότι τα προϊόντα δεν απλά επανασκευασμένα προϊόντα που απλά έχουν εγκριθεί από την Σαρία αλλά νέα προϊόντα που έχουν σχεδιαστεί από την αρχή έως το τέλος σύμφωνα με τις αρχές της Σαρία.

Δεδομένου ότι η πλειονότητα των μουσουλμάνων μπορεί να προσφύγει σε συμβατικούς τρόπους χρηματοδότησης και επενδύσεων οι Ισλαμικές Τράπεζες θα πρέπει να είναι σε θέση να προσφέρουν ανταγωνιστικά προϊόντα ώστε να επιτύχουν συνεχή ανάπτυξη και να παραμείνουν επιτυχημένες.

Η δημιουργία ενός ομοιόμορφου κανονιστικού-νομικού πλαισίου το οποίο θα δρα υποστηρικτικά στη λειτουργία των τραπεζών υπολείπεται κατά πολύ. Είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρχουν ομοιόμορφα κριτήρια

για τον εντοπισμό, τη μέτρηση, τη διαχείριση και τη γνωστοποίηση των κινδύνων λαμβάνοντας υπόψη τα διεθνή πρότυπα. Το ήδη υπάρχον κανονιστικό πλαίσιο βασίζεται κυρίως στο δυτικό μοντέλο τραπεζικής. Όμως οι ιδιαιτερότητες της ισλαμικής τραπεζικής δεν καλύπτονται πλήρως από τα υφιστάμενα δυτικά πρότυπα. Επιπλέον οι ισλαμικές τράπεζες αντιμετωπίζουν προβλήματα όπου δραστηριοποιούνται σε μη μουσουλμανικές χώρες επειδή δεν υπάρχει πρόβλεψη για κανονιστικό πλαίσιο που να είναι σύμφωνο με τις αρχές του Ισλάμ. Η ανάπτυξη ενός τέτοιου κανονιστικού πλαισίου θα βοηθούσε στην ολοκλήρωση των ισλαμικών τραπεζών και στην καλύτερη συνεργασία τους με τις διεθνείς αγορές.

Επίσης είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν εργαλεία διαχείρισης κινδύνων, τα οποία να είναι σύμφωνα με τις αρχές της Σαρία προκειμένου να μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι μεγάλες διακυμάνσεις στις χρηματαγορές και στις αγορές των εμπορευμάτων ιδιαίτερα στη δύση όπου δραστηριοποιούνται ισλαμικές τράπεζες. Εν απουσία του επιτοκίου που στο δυτικό μοντέλο, καθορίζει τα θέματα ρευστότητας, τιμολόγησης του κινδύνου και διανομής της πίστης, ο κίνδυνος της διαχείρισης ενός ισλαμικού τραπεζικού ιδρύματος που αναλαμβάνει η διοίκηση του είναι πολύ μεγαλύτερος από το αντίστοιχο δυτικό.

Επιπλέον υπάρχει έλλειψη ενός αναγνωρισμένου κεντρικού οργανισμού λογιστικού ελέγχου επικεντρωμένου στις ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντος εργασίας των ισλαμικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Τα δυτικά λογιστικά πρότυπα δεν είναι επαρκή για να επιλύσουν τα θέματα που άπτονται της εξειδικευμένης φύσης των ισλαμικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Ένα ισχυρό λογιστικό πλαίσιο παρέχει διαφάνεια όσο αφορά την πληροφόρηση προς όφελος των μετόχων, των κατόχων τραπεζικών λογαριασμών και στην περίπτωση της ισλαμικής

τραπεζικής των κατόχων επενδυτικών λογαριασμών. Επιπλέον ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης υποψηφίων επενδυτών και διευκολύνει τις διαδικασίες ελέγχου.

Επίσης ένα καλά οργανωμένο λογιστικό σύστημα θα βοηθούσε αποτελεσματικά στην ένωση η συνεργασία των ισλαμικών τραπεζών με τις δυτικές. Τα ισλαμικά τραπεζικά ιδρύματα έχουν έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού που να ασχολείται με την ανάλυση και διαχείριση χαρτοφυλακίου και μόνο ένας μικρός αριθμός τραπεζών επενδύει στην εκπαίδευση του προσωπικού και στην έρευνα για την ανάπτυξη νέων προϊόντων.

Επιπρόσθετα δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τις βασικές θρησκευτικές αρχές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα. Πολλές σχολές σκέψης σχετικά με την ισλαμική νομοθεσία αναπτύχθηκαν σταδιακά λαμβάνοντας τα ονόματά τους από τους πρώτους συγγραφείς στους οποίους οφείλουν την ύπαρξή τους. Οι κύριες σχολές είναι οι Σουνιτικές σχολές και οι Σιιτικές σχολές.

Μια και δεν υπάρχει μια καθολικά αποδεκτή ισλαμική θρησκευτική αρχή και ισλαμικές τράπεζες έχουν δημιουργήσει η κάθε μια το δικό της θρησκευτικό συμβούλιο για παροχή συμβουλών και καθοδήγηση. Οι ισλαμικές τράπεζες οφείλουν να συμβουλευούνται τα ανωτέρω όργανα και να ζητούν την έγκρισή τους για κάθε νέο χρηματοδοτικό προϊόν.

Οι διαφορές στην ερμηνεία του Κορανίου από επιστήμονες που πρόσκεινται σε διαφορετικές Σχολές Σκέψης μπορεί να έχουν σαν αποτέλεσμα όμοια προϊόντα να εγκρίνονται για χορήγηση στο κοινό από το ένα συμβούλιο και να απορρίπτονται από το άλλο ή το ίδιο προϊόν να μην είναι αποδεκτό σε όλες τις χώρες.

Ένα άλλο θέμα που αντιμετωπίζουν οι Ισλαμικές τράπεζες έχει να κάνει με το μέγεθός τους. Παρόλο που ο αριθμός των ισλαμικών τραπεζών έχει αυξηθεί το μέγεθός τους είναι μικρό σε σχέση με τα αντίστοιχα δυτικά τραπεζικά ιδρύματα. Πολλές από τις ισλαμικές τράπεζες είναι εξαιρετικά μικρές και δεν μπορούν να παραμείνουν ενεργοί παίκτες στην ισλαμική αγορά καθώς εκείνη συνεχίζει να επεκτείνεται και να προσελκύει μεγάλες διεθνείς τράπεζες. Οι ισλαμικές τράπεζες προκειμένου να ανταποκριθούν στις διεθνείς προκλήσεις πρέπει να προβούν σε αμοιβαίες συνεργασίες ή σε συγχωνεύσεις. Επίσης θα πρέπει να πάρουν σημαντικές αποφάσεις όσο αφορά τον τύπο της τράπεζας που επιθυμούν να γίνουν. Πολλοί πιστεύουν ότι η ανάπτυξή τους θα περάσει από το στάδιο της εξειδίκευσης. Για παράδειγμα μελετητές προτείνουν ότι στην Αφρική μπορούσαν να εξειδικεύουν στον αγροτικό τομέα ενώ στην Ασία να δοθεί έμφαση στο βιομηχανικό τομέα, στο εμπόριο και στις υπηρεσίες.

Οι Ισλαμικές τράπεζες χρησιμοποιούν κατά κόρον προϊόντα βραχυπρόθεσμα και υπάρχει έλλειψη προϊόντων μεσομακροπρόθεσμης διάρκειας. Ένας από τους λόγους αυτής της έλλειψης είναι η απουσία λειτουργικής δευτερογενούς αγοράς. Δεν υπάρχει δυνατότητα μεγάλης τιτλοποίησης στοιχείων του ενεργητικού και αφαίρεσης τους με αυτό τον τρόπο από τον ισολογισμό. Επιπλέον λόγω της απαγόρευσης του επιτοκίου και του χρέους οι ισλαμικές τράπεζες δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν στην κεντρική τράπεζα σαν τον δανειστή έσχατης ανάγκης (εκτός από την Μαλαισία, όπου έχει αναπτύξει μια διατραπεζική

αγορά και ένα μηχανισμό εκκαθάρισης που ελέγχεται από την κεντρική τράπεζα). Οι κεντρικές τράπεζες στο Δυτικό σύστημα υποστηρίζουν τις εμπορικές τράπεζες όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας αυξάνοντας τη χρηματοδότηση με μηχανισμούς όμως που στηρίζονται στο επιτόκιο το οποίο είναι απαγορευμένο στο Ισλάμ.

Από στοιχεία που συλλέγησαν από έξι ισλαμικές τράπεζες το 2003 προκύπτει ότι το 54% των στοιχείων του ενεργητικού τους έχουν λήξη μικρότερη του ενός έτους και το 39% είχαν λήξη μικρότερη των έξι μηνών. Οι Ισλαμικές τράπεζες δεν επενδύουν σε μακροπρόθεσμα σχέδια δεδομένης της έλλειψης ρευστότητας σε μεσομακροπρόθεσμα στοιχεία του ενεργητικού.

Με αυτόν τον τρόπο δεν είναι επίσης σε θέση να προσφέρουν μακροπρόθεσμες επενδυτικές προτάσεις στους πελάτες τους που ενδεχομένως θα τις επιθυμούσαν.

Παρ' όλα αυτά τρεις τύποι ισλαμικών κεφαλαίων αναδύονται τον τελευταίο καιρό και γίνονται ιδιαίτερα δημοφιλή. Τα συμμετοχικά, εμπορικά κεφάλαια και το leasing. Τα συμμετοχικά κεφάλαια αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο της ισλαμικής αγοράς και μοιάζουν με τα συμβατικά αμοιβαία κεφάλαια, με τη διαφορά ότι περνάνε από τη διαδικασία φιλτραρίσματος. Η διαδικασία αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η λειτουργία και η κεφαλαιακή δομή κάθε επιχείρησης είναι συμβατή με τον ισλαμικό νόμο αποκλείοντας τις επιχειρήσεις που ασχολούνται με απαγορευμένες δραστηριότητες και εκείνες των οποίων η κεφαλαιακή δομή στηρίζεται σε χρέος για να αποφύγουν σχέσεις με επιτόκιο

Τα εμπορικά κεφάλαια επενδύουν σε βασικά μέταλλα. Τα κεφάλαια leasing χρησιμοποιούνται στις αγορές αυτοκινήτων, εξοπλισμού, αεροσκαφών.

Η κατηγοριοποίηση των κεφαλαίων που υπάγονται στον κανόνα του risk-

sharing αποτελεί ακόμα ένα θέμα για τις Ισλαμικές τράπεζες. Θα πρέπει να διευκρινιστεί εάν οι δεσμευμένες επενδύσεις αποτελούν στοιχεία του ενεργητικού της τράπεζας. Σύμφωνα με τον ΟΛΕΙΧ (Οργανισμός Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Τραπεζικών Ιδρυμάτων) δεν αποτελούν στοιχεία του ενεργητικού της τράπεζας(με εξαίρεση την εξισορρόπηση των κερδών και τα αποθεματικά επενδυτικών κινδύνων) αφού δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να διατεθούν κατά βούληση από την τράπεζα. Συνεπώς δεν παρουσιάζονται στον ισολογισμό της. Η κατηγοριοποίηση αυτή είναι όμως μεγάλης σημασίας καθώς επηρεάζει τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας. Δυτικοί μελετητές υποστηρίζουν ότι επειδή το ισλαμικό τραπεζικό σύστημα είναι σχετικά καινούργιο σαν γεγονός θα πρέπει να έχει μεγαλύτερα αποθέματα κεφαλαίου για λόγους ασφάλειας της αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

Η ανάπτυξη της Ισλαμικής Τραπεζικής τις τελευταίες δεκαετίες στηρίχθηκε αρχικά στις προσπάθειες που έγιναν από το δημόσιο τομέα. Τέτοιες ενέργειες περιλάμβαναν την δημιουργία οργανισμών, για την διάδοση λογιστικών και ελεγκτικών σκέψεων σχετικά με τα Ισλαμικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, για την ανάπτυξη παγκοσμίων πρωτογενών ισλαμικών χρηματαγορών και κεφαλαιαγορών , για την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και ενημέρωσης και για την αποτελεσματική εποπτεία και ρύθμιση των ιδρυμάτων που προσφέρουν ισλαμικά χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται εν συντομία η εξέλιξη της χρηματοοικονομικής χρηματοδότησης τις τελευταίες δεκαετίες (πηγή Khan (1996), Islamic Development Bank (2005), Iqbal and Mirakhor(2007)).

.

<p>Πριν το 1950</p>	<p>Με αφορμή την χρηματοδότηση των εργασιών της διώρυγας του Σουέζ από την Barclays Bank και το υποκατάστημά της στο Κάιρο , η πλειονότητα των ειδημόνων της Σαρία διακηρύσσει ότι ο τόκος σε όλες του τις μορφές είναι απαγορευμένος.</p>
<p>Δεκαετία 1950-1960</p>	<p>Το 1953 παρουσιάζεται το πρώτο θεωρητικό μοντέλο Ισλαμικής Τράπεζας.</p>
<p>Δεκαετία 1970</p>	<p>Ιδρύεται η πρώτη Ισλαμική εμπορική Τράπεζα το 1974 η Dubai Islamic Bank, το 1975 ιδρύεται η Islamic Deveopment bank</p>

Δεκαετία 1980

Το Ιράν, Πακιστάν και Σουδάν προχωρούν σε ισλαμοποίηση των οικονομιών τους και υιοθετούν Τραπεζικά ιδρύματα που λειτουργούν χωρίς τόκο. Το Μπαχρέιν και η Μαλαισία προωθούν Ισλαμικά Τραπεζικά ιδρύματα παράλληλα με τα συμβατικά. Ιδρύεται το Ισλαμικό Ίδρυμα Έρευνας και Ανάπτυξης το 1981.

<p>Δεκαετία 1990</p>	<p>Το 1991 ιδρύεται ο Οργανισμός Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Γίνεται εισαγωγή των Ισλαμικών ασφαλειών, ιδρύονται τα Ισλαμικά Αμοιβαία κεφάλαια. Δημιουργείται ο ισλαμικός δείκτης Dow Jones και FTSE για συμβατές με τη Σαρία επιχειρήσεις.</p>
<p>Από το 2000</p>	<p>Ιδρύεται ο Διεθνής Οργανισμός Αξιολόγησης. Εμφανίζονται τα Ισλαμικά Ομολόγα sukuk. Αυξάνεται το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την Ισλαμική χρηματοδότηση. Τίθενται νομικά θέματα σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή της Σαρία στην περίοδο της κρίσης</p> <p>2011 δημιουργείται το πρώτο Ισλαμικό διατραπεζικό επιτόκιο από τους Thomson Reuters ,Islamic Development Bank,Statistical</p>

Από το 2000	Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries, Οργανισμός Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και τη συνεργασία των μεγαλύτερων Ισλαμικών Τραπεζών.
-------------	--

Το μέγεθος των Ισλαμικών Τραπεζών αυξήθηκε από 80 δις usd στην αρχή της τελευταίας δεκαετίας σε 1,1, τρις usd στο τέλος του 2011 με τις Ισλαμικές χώρες να έχουν μερίδιο 98% του ενεργητικού των Ισλαμικών Τραπεζών.

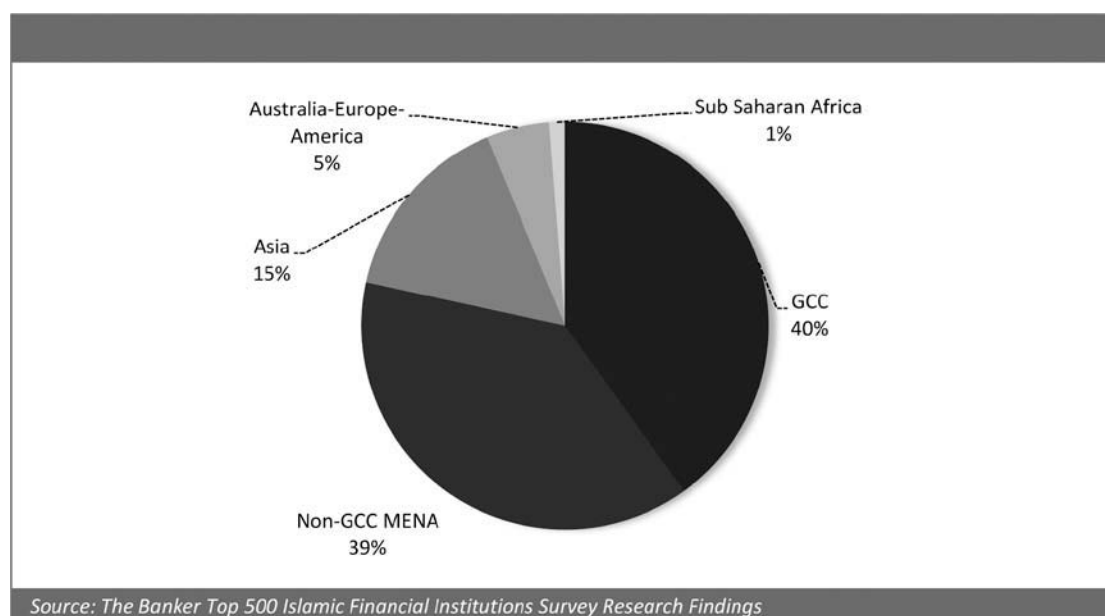
Υπολογίζεται ότι για το διάστημα 2000-2007 ο ρυθμός αύξησης της ισλαμικής Χρηματοδότησης ανήλθε σε 27% . Ο μέσος όρος αύξησης για την παραπάνω περίοδο θα ήταν μεγαλύτερος υποστηρίζουν οι επιστήμονες αν δεν επηρεάζονταν(έστω και λιγότερο) τα Ισλαμικά Τραπεζικά ιδρύματα από την παγκόσμια οικονομική κρίση.

Παρόλη αυτήν την ελαφριά μείωση στο ρυθμό αύξησης του μεγέθους της Ισλαμικής Τραπεζικής η πλειονότητα των Ισλαμικών Τραπεζών έχει μείνει αλώβητη από τις άμεσες επιδράσεις την χρηματοοικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, ακόμα και αυτή η εκπληκτική μεγέθυνση του

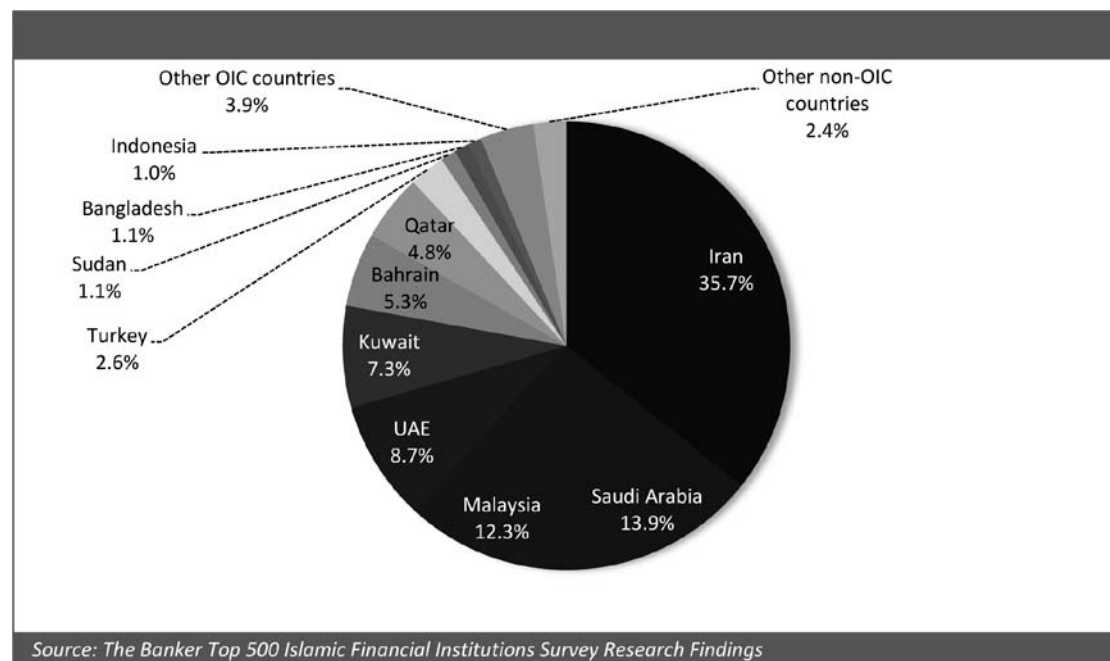
κλάδου των ισλαμικών Τραπεζών παραμένει ελάχιστη συγκρινόμενη με την παγκόσμια χρηματοδότηση. Το μερίδιο των ισλαμικών Τραπεζών παγκόσμια είναι περίπου 1%.

Οι χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής και οι έξι χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου δηλαδή το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ, το Ομάν, Κατάρ, Σαουδική Αραβία , Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα συγκεντρώνουν το 79% της ισλαμικής χρηματοδότησης.

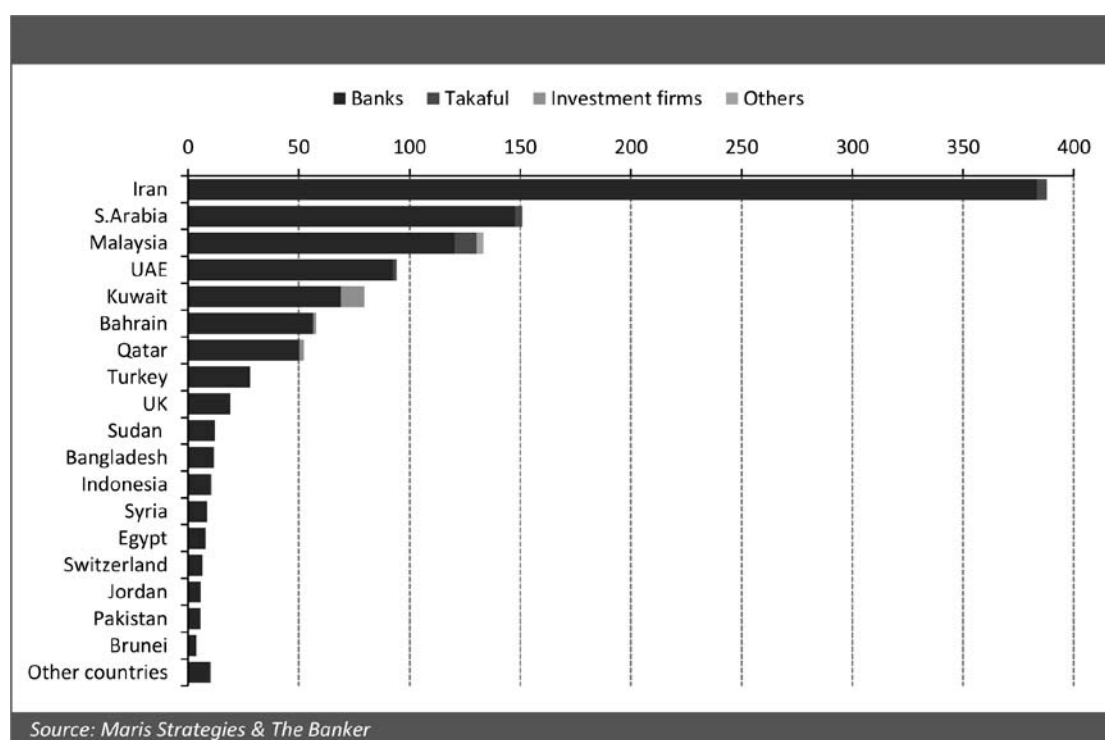
Στην Ασία όπου ζει το μεγαλύτερο ποσοστό του μουσουλμανικού πληθυσμού η παρουσία της Ισλαμικής Τραπεζικής είναι πολύ μικρότερη και υπολογίζεται περίπου 15% αφήνοντας πολλά περιθώρια ανάπτυξης. Μη μουσουλμανικές περιοχές όπως η Αυστραλία η Ευρώπη και η Αμερική συμμετέχουν με ποσοστό 5% της συνολικής ισλαμικής χρηματοδότησης. Τέλος οι χώρες της Νοτίου Αφρικής οι οποίες στερούνται υποδομής χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης το ποσοστό είναι ελάχιστο 1% καθώς αποτελούν αναδυόμενες αγορές για χρηματοδότηση.

Στο σχήμα 6 απεικονίζονται τα ποσοστά ισλαμικής χρηματοδότησης ανά χώρα. Τα μεγαλύτερα κέντρα παραμένουν στην Μέση Ανατολή συμπεριλαμβανομένου και του Ιράν με ποσοστό 35,7% επί του συνόλου του ενεργητικού της ισλαμικής χρηματοδότησης, η Σαουδική Αραβία 13,9%, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα 8,7%, το Κουβέιτ 7,3% ,το Μπαχρέιν 5,3% και το Κατάρ 4,8%.Οι Ισλαμικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις περιοχές αναμένεται να παίξουν ηγετικό ρόλο για την μελλοντική ανάπτυξη της ισλαμικής Τραπεζικής και την επέκτασή της σε νέες αγορές. Σε άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής όπως η Τουρκία το Σουδάν, η Αίγυπτος, η Ιορδανία , η Συρία η Ισλαμική Τραπεζική αναπτύσσεται πολύ γρήγορα.

Τα στοιχεία του ενεργητικού της ισλαμικής χρηματοδότησης αποτελούνται από Ισλαμικές Τράπεζες, Ισλαμικές Τραπεζικές εταιρείες, Ασφαλιστικούς οργανισμούς και άλλα. Στο σχήμα 7 απεικονίζονται όλες σχεδόν οι χώρες στις οποίες προσφέρονται ισλαμικές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από όπου γίνεται φανερό ότι ο Τραπεζικός τομέας καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό σε κάθε χώρα. Το 2011 η Ισλαμική χρηματοδότηση ανέρχονταν σε 388 δις usd στο Ιράν, ακολουθούμενο από τη Σαουδική Αραβία με 151 δις usd , Μαλαισία 133 δις usd , Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα 94 δις usd Κουβέιτ 80 δις usd Μπαχρέιν 58 δις usd Κατάρ 52 δις usd και Τουρκία 28 δις usd(πηγή SESRIC 2012)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι 10 μεγαλύτερες ισλαμικές τράπεζες(πηγή Banker 2010 η λίστα δεν περιλαμβάνει τράπεζες που έχουν έδρα στην ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν), An introduction to Islamic Finance theory and practice second edition Zamir Iqbal, Abbas Mirakhor σελ381)

ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑΣ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΑΡΙΑ σε εκατ usd
Al – Rajhi Bank	45.528
Kuwait Finance House	40.318
Dubai Islamic Bank	22.835
Abu Dhabi Islamic Bank	18.620
HSBC Amanah (Global)	16.700
Bank Rakyat	14.785
Al Baraka Banking Group	13.623
Maybank Islamic Berhad	12.402
Qatar Islamic Bank	10.789
Bank Islam Malaysia Berhad	9.268

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής δικαιοσύνης και η ισοδύναμη διανομή του πλούτου είναι μαζί με άλλες αξίες εκείνες που διακρίνουν το Ισλαμικό οικονομικό σύστημα από τα άλλα συστήματα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί πολλά χωρία του Κορανίου τονίζουν την αναγκαιότητα της δημιουργίας μιας ηθικής και δίκαιης κοινωνίας προτείνοντας την λειτουργία συγκεκριμένων θεσμών για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Ένας από τους λόγους για τους οποίους δεν έχουν επιτευχτεί οι επιθυμητοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης και υπάρχει σημαντικό ποσοστό φτώχειας στις μουσουλμανικές κοινωνίες είναι η μη συμμόρφωση με αυτούς τους κανόνες της δίκαιης οικονομικής συμπεριφοράς και ίσως ακόμα και η μη εξοικείωση των Μουσουλμάνων με αυτούς τους κανόνες .

Η Ισλαμική χρηματοδότηση στηρίζεται στην δεοντολογία που πηγάζει από το Κοράνι και επιδιώκει την ανθρώπινη ευημερία. Οι κανόνες χαρακτηρίζονται από ηθική που εκφράζεται μεταξύ άλλων με την απαγόρευση της παραγωγής και ανταλλαγής αγαθών επικινδύνων για την ζωή και το περιβάλλον. Επιπρόσθετα η διασφάλιση των συναλλαγών γίνεται μέσω των συμβολαίων τα οποία σταθμίζουν τα συμφέροντα των μερών ώστε να προστατεύονται από αβεβαιότητα και υπερβολικό ρίσκο.

Οι Ισλαμικές Τράπεζες δείχνουν ιδιαίτερη αντοχή στην παρούσα κρίση. Οι περισσότερες δεν διατρέχουν κίνδυνο χρεοκοπίας και συνεχίζουν να παρουσιάζουν κερδοφόρα αποτελέσματα και να παρέχουν ποιοτικές

υπηρεσίες στους πελάτες τους. Η ισλαμική χρηματοδότηση αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα βασισμένο σε ηθικές και κοινωνικές αξίες, η σημασία των οποίων έχει υποβιβαστεί στο Δυτικό σύστημα χρηματοδότησης γεγονός που ίσως έχει συμβάλει στη δημιουργία κρίσεων οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα όπως αυτές που βιώνει η Δύση σήμερα.

Από την άλλη μεριά η δημιουργία μια ιδανικής Ισλαμικής Κοινωνίας θα πρέπει να ιδωθεί κυρίως σαν ένα θεωρητικό εργαλείο το οποίο θέτει τους στόχους του οικονομικού συστήματος και μετράει τις αποκλίσεις και το βαθμό επίτευξής τους. Η ιδανική Ισλαμική κοινωνία είναι μία πιθανότητα ανάμεσα σε πολλές άλλες και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ισλαμική τραπεζική στην πραγματικό κόσμο. Η ανάπτυξη αποτελεσματικής χρηματοοικονομικής υποδομής με την δημιουργία οργανισμών που θα δρουν υποστηρικτικά στην λειτουργία του συστήματος είναι απαραίτητη για την επιβίωση των Ισλαμικών Τραπεζών στην διεθνή σκηνή. Επίσης η δημιουργία ενιαίων προτύπων λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης σε συνδυασμό με την εφαρμογή και αποδοχή ενός ομοιόμορφου κανονιστικού πλαισίου θα συνέβαλε αποφασιστικά στα θέματα διαφάνειας και αποκάλυψης όλων των πληροφοριών που σχετίζονται με την λειτουργία των Τραπεζών. Επιπλέον η επένδυση σε θέματα εκπαίδευσης και διαχείρισης του ανθρώπινου παράγοντα θα ενίσχυε τις Ισλαμικές τράπεζες και θα βελτίωνε την αποτελεσματικά τους.

Αυτά τα ζητήματα αποτελούν σοβαρή πρόκληση για τους επιστήμονες. Αν το Ισλαμικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να αναδείξει βιώσιμες λύσεις στα σύγχρονα ζητήματα θα γίνει περισσότερο αποδεκτό μια και αυτό που έχει σημασία δεν είναι τόσο η μεθοδολογία αλλά η συνεισφορά

του στην οικονομική πρόοδο και ευημερία. Λαμβάνοντας υπόψη την μεγέθυνση του κλάδου της Ισλαμικής Τραπεζικής, η νέα αυτή πρόταση θα πρέπει να είναι ανοιχτή για εξέταση από μουσουλμάνους και μη παραμένοντας σε κάθε περίπτωση όμως πιστή στις βασικές αρχές της Σαρία και στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή τους στην σημερινή πραγματικότητα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A.Ahmad (2000), *Islamic Finance and Banking The Challenge and Prospects*

Ausaf Ahmad , *Contemporary practices of Islamic Financing Tecgniques*

Abdul Ghafar Ismail, *The theory of Islamic Banking Look Back of Original idea*

Beng Soon Chong Ming Hua Liu (2007), *Islamic Banking interest free or interest based?*

Chapra Umer and Tariqullah Khan (2000), *Regulation and supervision of Islamic Banks*

Chapra. U (2000), *Why has Islam prohibited interest? Rationale behind*

Eccument Aksak, Mehmet Asutary, *Does Islamic Finance make the world Economiccally and Financially safer? Islamic Finance and its implications on sustainable Economic growth the prohibition of interest*

Ethica HandBook of Islamic Finance, 2013 Edition

F.AL-Oman and M.Iqbal (2000), *Some Strategic Suggestions for Islamic Banking in the 21th Century*

Fazlur Rahman(1964, *Riba and interest*

Geart Hofstede Michael Harris Bond, *The Confucius Connection From Cultural Roots to Economic Growth*

Hassan Zubair International Islamic University of Malaysia (2002) *Mudaraba as a mode of Finance in Islamic banking theory practice and problems*

IMF Regional Economic Outlook (Oct 2009), *Middle East and Central Asia*

Islamic Development Bank(2004) , *Riba, Bank interest and the rationale of its prohibition*

Kassin Dakhllallah and Dr Hela Miniaoui (2011), *Islamic Banks vs non Islamic Ethical Dimensions*

Maher Hason, Jemma Dridi IMF (2010), *The effects of global cricis on Islamic and Conventional Banks. A comparative study.*

Martin Cihak and Heiko Hesse IMF(2009), *Islamic Banks and Financial Stability An Empirical Analysis*

Monzer Kahf,Ausaf Ahmad and Sami Homud (2000), *Islamic Banking and Development an alternative banking concept.*

Mohammad Nejatullah Siddiqi (2006), *Islamic Banking and Finance in Theory and practice A survey of the state of the Art*

Mohsin S Khan and Abbas Mirakhor (1989) *The financial system and Monetary Policy in an Islamic Economy*

Muhammad Akram Kham (1987) , *Methology of Islamic Economics*

Muammad Mazhar Iqbal , *A broader definition of riba*

Sadeq A.H.M. (1987) ,*Economic Development in Islam*

SESRIC (May 2012) , *Islamic Finance in OIC member countries*

Siddiqi M.N. (2000), *Islamic Banks Concept.Percept.and Prospects*

Syed Othonan Alhabshi (1987), *The Role of Ethics in Economics and Business*

The World Islamic Banking Competitiveness, *Report 2011-2012*

Ziauddin Ahmad (1989), *Islamic Banking at the Crossroads*

BIBΛΙΑ

Zamir Iqbal , Abbas Mirakhor(2011), *An introduction to Islamic Finance Theory and Practice Second Edition*

Χρήστος Αλεξιάκης, Αλέξανδρος Τσικούρας (2010), *Ισλαμική Χρηματοοικονομική και Τραπεζική Εισαγωγικά Στοιχεία.*

Το Ιερό Κοράνιο και η Μετάφραση των Εννοιών Του στην Ελληνική Γλώσσα.